

ÅRGANG 20

MILJØKRIM

02 // DESEMBER 2017

ØKOKRIM

Forurensning / s. 13 **Revac-brannen**

Portrett: Elisabeth Rastad / s. 4
**Ønsker frigjort kapasitet
til etterforskning**

Natur og fauna / s. 29
**Strengere straffer for alvorlig
kriminalitet mot dyr**

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet. Hovedområdene er natur, forurensning, arbeidsmiljø, kunst, kultur og dyrevelferd. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen, med flere. Bladet blir utgitt to til tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:

Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM

Utgitt: Desember 2017

Ansvarlig redaktør:

Førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør:

Førstestatsadvokat Tarjei Istad

Redaksjon:

Politioverbetjent Kenneth Didriksen
Spesialetterforsker/biolog Joachim Schjolden
Teamkonsulent Nina Norset Little
Teamkonsulent Heidi Charlotte Horn Talgø
Politiadvokat Magnus Engh Juel

Grafisk formgivning:

Grafisk utforming Lillian Øktner Widlic

Språkvask:

Språkseksjonen ved Kripos

Opplag og trykk:

4 000, Wittusen & Jensen

Der annet ikke er nevnt i bladet, er bildene fra Shutterstock. Forsidefoto: Vestfold Interkommunale Brannvesen.

Adresse:

ØKOKRIM. Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Besøksadresse:

C. J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

Telefaks: 23 29 10 01

E-post: miljøkrim.okokrim@politiet.no

Nettside: miljøkrim.no
okokrim.no

Miljøkrimavdelingen ser positivt på bidrag fra leserne, både i form av artikler og bilder, men også innspill og forslag til tema.

Redaksjonen forbeholder seg forøvrig retten til å redigere innsendte bidrag. Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

LEDER

SPESIALLEDER

Ansvarlig redaktør **Hans Tore Høviskeland**

Bare Særorganutvalget vil legge ned ØKOKRIMs Miljøkrimavdeling.

Særorganutvalget la i vår frem sin utredning, der flertallet foreslo å legge det nasjonale koordineringsansvaret for miljøkriminalitet, som i dag ligger hos ØKOKRIM, til Trøndelag politidistrikt. Flertallet fremhevet geografisk nærhet til Miljødirektoratet og Direktoratet for arbeidstilsynet som et argument for å flytte Miljøkrimavdelingen til Trondheim, og la vekt på at miljøkrimsaker regelmessig ikke er mer kompliserte eller alvorlige enn hva som etterforskes i det enkelte politidistrikt.

ØKOKRIM avga nylig sitt høringssvar til særorgansutredningen og ga der klart uttrykk for at Miljøkrimavdelingen bør forbli i ØKOKRIM, og at ØKOKRIM fortsatt bør ha et nasjonalt ansvar for bekjempelse av miljøkriminalitet. Enheten var også kritisk til kvaliteten på utredningen. Jeg synes Særorganutvalgets mindretall kom med en svært god oppsummering av hvorfor miljøkriminalitet best bekjempes ved å la Miljøkrimavdelingen være organisert under ØKOKRIM og inngå i deres portefølje. Mindretallet pekte blant annet på at de mange klima- og miljøutfordringene landet og verden

INNHold

Utgave **2/2017**

4 Ønsker frigjort kapasitet til etterforskning
Portrett: Elisabeth Rastad	24 Kulturminnekriminalitet og arkeologi – tendenser
9 Fokus	29 Strengere straffer for alvorlig kriminalitet mot dyr
12 Store verdier og farlige stoffer i EE-avfall
Revac-brannen	32 Dømt til ubetinget fengsel for bruk av strømførende bjefelhalsbånd
16 Sporsikring i forurensningssak ble nyttig i retten
Revac-brannen	36 Dyrekrimprosjekt i Rogaland
18 Giftige barneleker «Loombands»	39 Fatal ulykke i Trøndelag
22 Metallsøkerentusiast dømt til ubetinget fengsel	40 400 000 kroner i bot for uaktsom skade på middelalderkirke
	44 Seminarer
	46 Aktuelle dommer og forelegg
	47 Ny lovgivning / blinkskuddet

står overfor, og som det er bred politisk enighet om å håndtere på best mulig vis, klart taler imot å devaluere politiets evne til å bekjempe de aller mest alvorlige miljøkriminalitetene, som forslaget innebærer. Mindretallet fryktet også at dersom en spesialenhet for miljø saker legges under et politidistrikt, kan denne enhetens ressurser komme til å bli benyttet til etterforsking av andre saker og bli pålagt å utføre andre politioppgaver.

Halvannet direktorat i Trondheim, elleve i resten av landet. I den grad geografisk nærhet til ulike forvaltningsorganer skal tillegges vekt, vil jeg påpeke at det kun i et fåtall av sakene på dette feltet er behov for tett samarbeid med Direktoratet for arbeidstilsynet og den delen av Miljødirektoratet som ligger i Trondheim. At langt flere og minst like sentrale samarbeidspartnere som Miljøkrimavdelingen også holder jevnlig kontakt med, holder til i Oslo og andre steder i landet, herunder Arbeidstilsynets syv regionkontorer, har utvalget ikke lagt vekt på. Fem direktorater på miljøområdet ligger i Oslo, to i Trondheim og ett i henholdsvis Bergen, Tønsberg, Haugesund og Ålesund. Utvalget har heller ikke lagt vekt på at Miljøkrimavdelingen også samarbeider med den delen av Miljødirektoratet som ligger i Oslo. Avdelingen har også jevnlig kontakt med Tollvesenet, Kulturdepartementet, Veterinærinstituttet og Kripos, og underviser mye på Politihøgskolen – og alle disse ligger i Oslo.

Alle våre «kunder» vil beholde oss. Jeg mener at ØKOKRIM som særorgan har vært helt sentral i rettsutviklingen på saksfeltet miljøkriminalitet. En gjennomgang av høyesterettspraksis om miljøkriminalitet de siste 15 årene i Miljøkrim nr. 1/2017 viste at ØKOKRIM tar saker distriktene ikke ville tatt eller tatt i mindre omfang, blant annet fordi bare ØKOKRIM-modellen med statsadvokat i saken hele veien gjør det mulig å tildele nok ressurser til saken og styre den slik at den om nødvendig kan tas til topps i rettsapparatet.

Vårt veileterte tverrfaglige nasjonale miljø får gode tilbakemeldinger fra alle politidistrikter som har satt av én eller flere etterforskere og/eller påtalejurister til å arbeide med miljøkriminalitet. Videre har tilsyn og organisasjoner på området gitt uttrykk for at det fortsatt er behov for nasjonal spisskompetanse innenfor alvorlig miljøkriminalitet. Det vil bli vanskelig å rekruttere og beholde slik ekspertise innenfor rammen av et politidistrikt. Med dagens ordning har vi fått en slagkraftig nasjonal enhet på saksfeltet. En overføring til politidistriktsnivå vil svekke samfunnets mulighet til å demme opp for miljøkriminalitet som rammer verdiene. Grunnloven § 112 beskytter, slik også utvalgets mindretall påpeker i utredningen.

Jeg er også uenig med flertallet når de begrunner nedleggelse og flytting med at miljøkriminalitetene regelmessig ikke er mer kompliserte eller alvorlige enn hva som etterforskes i det enkelte politidistrikt. I de alvorligste miljø-

« Et nasjonalt organ med skjermede ressurser er av avgjørende betydning for effektiv kriminalitetsbekjempelse på dette saksfeltet

krimsakene er kompleksiteten, behovet for tverrfaglighet og de mange spesiallovene til bakevendende tema for hvorfor saksfeltet er krevende.

Alvorlighetsgraden i miljø saker blir ofte underkommunisert, selv om miljøkriminalitet rammer fellesskapet og mange saker over tid gir alvorlige utslag. Miljøkriminalitet scorer dessuten jevnt høyt i trusselvurderinger. Strafferammene for miljøkriminalitet er generelt lavere enn for økonomisk kriminalitet. Noen, kanskje også utvalgets flertall, anser derfor miljøkriminalitet

som mindre alvorlig og av mindre samfunnsmessig betydning enn annen kriminalitet. Jeg deler ikke denne oppfatningen, og den bør ikke medføre at arbeidet mot alvorlig miljøkriminalitet svekkes.

Miljøkriminalitet = økonomisk kriminalitet. Miljøkrimavdelingen er en del av ØKOKRIM og fungerer i tett samspill med både interne og eksterne aktører på de ulike fagfeltene. I mange saker samarbeider Miljøkrimavdelingen tett med de andre avdelingene på ØKOKRIM, fordi det i miljøkriminalitetene ofte også er begått økonomisk kriminalitet eller arbeidslivskriminalitet. Dette er også grunnen til at disse områdene har blitt slått sammen til økoteam i politidistriktene. Hvis vi legger ned ØKOKRIMs Miljøkrimavdeling og flytter det nasjonale koordineringsansvaret til Trøndelag politidistrikt, vil vi miste den viktige synergieffekten som følger med dette tette samarbeidet.

Miljøkrimavdelingen har i dag viktige oppgaver knyttet til kompetansebygging og faglig bistand til politidistriktene og driver utstrakt internasjonalt samarbeid. Det vil i beste fall ta tid før et politidistrikt løser alle disse oppgavene på en god måte.

Et nasjonalt organ med skjermede ressurser er av avgjørende betydning for effektiv kriminalitetsbekjempelse på dette saksfeltet. Og dette vil gjelde i enda større grad i tiden fremover, med de mange klima- og miljøproblemer vi står overfor. Miljøkriminalitet er et så komplekst område at integrert statsadvokatpåtale og tverrfaglig ekspertise er nærmest avgjørende for å lykkes med etterforskning og irettføring.

Utvalgets forslag reiser også flere viktige spørsmål som ikke blir besvart, som hvorfor økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet skal splittes på nasjonalt nivå mens de slås sammen i en egen funksjon i hvert politidistrikt gjennom politireformen. Det er ikke gitt at det er en god løsning at disse skal forholde seg til ØKOKRIM i økonomisakene og til et politidistrikt i miljøsakene.

PÖLITI

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM / Foto: **Lillian Ø. Widlic**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

Ønsker frigjort kapasitet til etterforskning

– Slik jeg ser det, har miljøkrimavdelingen vært en ubetinget suksess, blant annet ved at den har fått avklart en del miljøjuridiske spørsmål, skjerpet straffnivået merkbart og generelt fått miljøkriminalitet på dagsordenen.

– Jeg har jobbet hovedsakelig med miljøkriminalitet siden 2012, forklarer Rastad og presiserer at arbeidsulykker har vært del av porteføljen hennes siden 2009.

– Kort forklart var det daværende vise-politimester Thor Bernhard Kleppe som mente at disse sakene inntil da hadde vært så dårlig løst at det var på tide at noen «løftet dem litt opp» – så da fikk jeg det ansvaret da..., smiler den erfarne politiadvokaten.

Elisabeth Rastad er mangeårig politijurist, tidligere i Østfold politidistrikt, nå i det nye politidistrikt Øst med arbeidssted Sarpsborg. Hun er del av øko-/miljøteamet sør og har erfaring fra mange og utfordrende saker innenfor fagfeltet. Hun har også undervist på Politihøgskolen.

– Mye er på plass i Øst politidistrikt, men organisasjonen er fortsatt i støpeskjeen bemerkar hun og forklarer sammenslåingen av de gamle politidistriktene Romerike, Follo og Østfold med hovedsete i Ski.

Ser du at det har skjedd noen endringer i oppgaveløsningen innen miljøkriminalitet?

– Akkurat nå er det vel ganske utfordrende på påtalesiden i Øst politidistrikt når det gjelder miljø saker. Blant annet er flere i permisjon, og min juristkollega på miljøarbeid er utlånt til å ta saker med barneavhør, vold og sedelighet. Før det arbeidet han med en større org.krim sak. I tillegg har vi den siste tiden hatt en del mordbrann saker som har krevd en del ressurser, så det har lagret seg opp en del nå... og jeg har jobbet med en stor plastforurensnings sak som har tatt mye tid, og også fått overført en gammel og krevende arbeidsulykke fra Follo, slik at nå... Ja, slik blir det i hvert fall i de neste to månedene.

Elisabeth oppsummerer arbeidshverdagen med at den er ganske så travel, og at det nok er det normale.

Hvordan er miljøarbeidet organisert i Øst politidistrikt? Dere bestod jo tidligere av tre distrik-

ter med hver sin miljøkoordinator. Det er nå én miljøkoordinator i Øst i tråd med eksterne føringer, og personlig synes jeg det kan virke fornuftig å heller frigjøre kapasitet til etterforskning.

Og han er lokalisert hvor? – Det er koordinatoren fra gamle Follo som viderefører arbeidet som miljøkoordinator. Han har imidlertid permisjon grunnet organisasjonsarbeid, så i praksis er det nå koordinatoren fra gamle Romerike som fungerer. Han har jo også en del fartstid i den rollen, så det går bra.

Dere har én miljøkoordinator i et såpass stort distrikt som Øst – er dere tilfreds med den løsningen? Det er for tidlig å si noe om hvordan dette kommer til å fungere, det er litt prematurt å evaluere det allerede nå. Organisasjonen er foreløpig ikke helt satt, og det er heller ikke avgjort hvor miljøteamet i sør skal lokaliseres.

– Jeg har vært veldig opptatt av etterforskningskapasiteten, at den må styrkes. Vi har fått

Miljøkrim var i 2014 på besøk i gamle Østfold politidistrikt og intervjuet daværende politimester Beate Gangås (Miljøkrim nr. 1/2014). Elisabeth forteller at de fleste på etterforskningssiden er byttet ut siden den gang, men at de har en relativt stabil gjeng med motiverte folk nå.

en veldig engasjert seksjonsleder, Tommy Brøske. Han er leder for felles enhet for etterforskning og etterretning. Brøske har uttalt at han er interessert i å satse mer på miljøsakene. For etterforskningssiden er jeg optimist – der tror jeg det kommer til å bli bedre. Men jeg er noe mer spørrende til hvordan det blir med miljøjuristene. Det kan være utfordrende å slå sammen ulike organisasjoner og jeg kjenner ikke godt nok til hvordan de har jobbet i Romerike og Follo. Muligens har de vært noe underbemannet på miljøjuristsiden.

Miljøkrim var i 2014 på besøk i gamle Østfold politidistrikt og intervjuet daværende politimester Beate Gangås (Miljøkrim nr 1/2014). Det var en optimistisk gjeng i et stort miljøteam i Sarpsborg som møtte oss. Er det de samme folkene som sitter der fortsatt? Har det vært stabilitet blant de ansatte? – De fleste på etterforskningssiden er nok byttet ut. Noen hadde nok undervurdert vanskelighetsgraden på miljøkrimsakene og noe skyldtes naturlig avgang. Men nå har vi en relativt stabil gjeng med motiverte folk som jeg håper vi får beholde. Det er heldigvis et arbeid på gang for å høyne statusen og lønnen til etterforskerne. Det er på høy tid, slik jeg ser det.

Hvordan er det med formalkompetansen og erfaringen til de ansatte i miljøgruppen i Øst politidistrikt? Har noen bakgrunn fra tidligere miljøarbeid, eller har de kun hatt lyst til å jobbe med miljøkriminalitet som et spennende fag? – Jeg kan jo snakke for meg selv. Jeg tok miljøutdannelsen på PHS i 2012, og var vel en av de siste som tok det gamle studiet som inneholdt samtlige fagfelt. Etter det har jo studiet blitt delt opp i moduler, og jeg tror at et par av etterforskerne har tatt grunnmodulen, og så vet jeg også at i hvert fall én har søkt videre. Det er også en av etterforskerne våre som nå

tar studiet om e-spor. Og det er et veldig bra og relevant tema for oss.

Den nye ordningen for de sammenslåtte politidistriktene er at miljø og økonomi skal være organisert sammen i politidistriktet i den nye funksjonen som POD har betegnet «etterforskning av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet». Hvordan fungerer dette hos dere? – Vi har én leder for oss juristene, Tor Anders Persen, som sitter i Follo. Han er leder for

«Arbeidet med dyrekrimsaker bør legges opp som vanlig etterforskningsarbeid, organisert i linjen»

både øko- og miljøjuristene. Det skal være et øko-/miljøteam i nord på Romerike og et i sør, slik jeg har forstått det. Persen har lang erfaring og vet nok hvor skoen trykker. Vi hjelper hverandre på tvers av fagfeltene ved aksjoner og tilsvarende så det er jo mest praktisk at øko- og miljøetterforskerne er plassert sammen.

Politiets arbeid med miljøkrimsaker er avhengig av tett kontakt med eksterne fagetater og direktorater. Mye av arbeidet blir erfaringsmessig løst gjennom personlige kontakter som er opparbeidet gjennom lengre tid. Hvordan påvirkes dette av ny organisering og nye folk i politiet? – Det er klart at faglig erfaring og kontakter har betydning for hvor enkelt man jobber med saker som tangerer fagområdet til ulike tilsynsetater.

– Mattilsynet har også vært gjennom en større omorganiseringsprosess, og da har vel de noen av de samme utfordringene. Og nett-

opp Mattilsynet har vi begynt å samarbeide en del med. De har, i likhet med Øst politidistrikt, også fått tilført ekstra ressurser fra POD for å opprette en dyrekrimguppe. På det området er det vel sånn sett en positiv giv. Det kan jo nevnes at vi nylig har hatt to saker i Høyesterett om dyrevelferdskriminalitet, så Mattilsynet opplever forhåpentligvis at vi i noen grad har prioritert deres saksfelt.

Rastad blir ettertenksom og spør retorisk om de tilførte pengene nå virkelig blir brukt til nysatsing som forutsatt.

– For sånn jeg ser det, er det huller i miljøkrimarbeidet i distrikt Øst, både på etterforskersiden og på juristsiden. Selvsagt skal de tilførte midlene brukes på dyrekrim, understreker hun, – men vi i Øst politidistrikt har jo ansatte som allerede har jobbet en del med slik kriminalitet. Det er naturlig at de som har kompetansen, viderefører dette arbeidet, understreker Elisabeth og tilføyer at på tjeneststeder der det ikke allerede er folk med dyrekrim som arbeidsområde, så er det derimot naturlig at det tilsettes noen nye, og at det etableres et fagmiljø.

Hvordan bør dette organiseres? – Arbeidet bør nok ikke legges opp som et prosjekt som i Trondheim, men heller som vanlig etterforskningsarbeid, organisert i linjen, slik som i Rogaland. Da blir det en naturlig del av miljøporteføljen. Vi håper jo at fokuset på dyrekrim vil fortsette også utover prosjektperioden. Jeg tror også at det er en fordel for dyrekrimsakene at de integreres mot de andre sakene. Det er jo ikke slik at de ikke har likhetstrekk med etterforskning av andre typer miljø saker. Det eneste jeg synes skiller dyrekrimsaker fra andre saker, er at når etterforskningen er rettet mot en person, dreier det seg gjerne om relativt sett mindre ressurssterke mennesker enn dem vi møter i de andre miljøsakene. Det er vel den tydeligste skillelinjen egentlig.

Bør ØKOKRIM ha nasjonal kompetanse på dyrekrimssaker, slik vi har for andre miløsaker som natur, forurensing og så videre? – Slik jeg ser det, er det en ubetinget fordel, sier Rastad konkluderende. Det er jo ikke så mye rettspraksis på temaet ennå, så det er jo en del prinsipielle miljøjuridiske spørsmål som må avklares. Jeg mener det er viktig at ØKOKRIM er med på dette arbeidet, slik det til nå har vært på andre miljøområder. Og da har vi signalisert at vi holder

« Foreløpig har vi ikke opplevd noen styrking på miløsidan, men det kan jo hende at det kommer når organisasjonen får satt seg

hundeloven utenfor dyrekrimssaker og konsentrerer oss om dyrevelferdsloven og matloven.

Har dere i Øst politidistrikt mange saker om dyrevelferd og matloven på grunn av grensen mot Sverige? – Vi burde nok hatt flere slik jeg ser det. Og det var noe av det vi ble enige med Mattilsynet om; at vi må styrke samarbeidet med Tollvesenet fordi det trolig er ganske mye som ikke oppdages.

For å oppsummere: Hva mener du er suksessfaktorene for å få i gang et miljøarbeid som fungerer i et nytt politidistrikt? – At ressurs-situasjonen er i tråd med sakstilfanget og trusselformet. Det er også avgjørende å ha stabilitet blant de ansatte og sørge for at den enkelte medarbeider føler seg verdsatt. På den måten høynes arbeidsgleden, og -innsatsen, og man unngår stort gjennomtrekk og tidvis mangel på fagkompetanse.

Slik jeg ser det er arbeid med miljøkrim-

inalitet et av de aller mest spennende, utfordrende og interessante fagfeltene man kan arbeide med, både fordi det er så sammensatt og variert, og fordi området hele tiden er i utvikling. Det har skjedd en holdningsendring i befolkningen i forholdet til miljø i løpet av de siste årene, og forventningen til politiets håndtering av disse sakene har økt betraktelig. Det er, slik jeg ser det, viktig at politiet henger med i timen her og prioriterer miljøkrimfeltet slik at sakene ikke bare ender med henleggelse eller en beskjeden bot fordi sakene enten har blitt for gamle eller kommet skjevt ut.

Når det gjelder spisskompetanse versus generalistkompetanse: Hvordan bør dette gjenspeiles i et øko-/miljøteam? – Jeg tenker at vi i dag ikke er store nok til å kjøre noe særlig spesialisering, og så tviler jeg vel også på at vi kommer til å bli så store og robuste at det blir

den mest praktiske løsningen.

Det er vel noe prematurt å mene noe konkluderende om dette på nåværende tidspunkt. Foreløpig har vi ikke opplevd noen styrking på miløsidan, men det kan jo hende at det kommer når organisasjonen får satt seg – jeg håper i hvert fall det...

For mange av de nye distriktene kan det bli en utfordring å etablere en organisasjon med spesialister som kan jobbe effektivt med miljø. Hva mener du de bør være oppmerksomme på i denne prosessen? – Det vi i utgangspunktet gjorde i tidligere Østfold politidistrikt, og som vi nå har videreført i Øst, var riktig. Vi satt sammen en gruppe med folk som var interessert i å jobbe spesifikt med fagfeltet. Og så er det avgjørende at de skjermes mest mulig fra andre oppgaver, slik at de ikke blir satt til å ta barneavhør og løpe i altfor mange fengslinger i akutte saker.

Elisabeth mener det er viktig at politiet prioriterer miljøkrimfeltet slik at sakene ikke bare ender med henleggelse eller en beskjeden bot fordi sakene enten har blitt for gamle eller kommet skjevt ut.

Større miljøkrimsaker krever kontinuitet og konsentrasjon, og skal man oppnå effektivitet og kvalitet fra både etterforskningsledelsen og påtalejuristene, må det jobbes med slike saker over noe tid uten altfor mange andre avbrudd.

Et av prosjektene som drives i politiet nå, er «første politienhet på stedet». Har generalistutdannelsen på PHS gitt våre nyutdannede kolleger god nok kompetanse til å være første politienhet på et åsted for miljøkriminalitet? I nåværende studieplan er det jo ikke noe spesielt fokus på miljø i grunnutdanningen. – Det er mye man kan si om det. Jeg var så heldig at jeg fikk undervise studenter på PHS i valgfaget om miljøkriminalitet. Det var et fulltegnert studium, og jeg opplevde en stor interesse blant studentene for blant annet arbeidsmiljøkriminalitet, som jeg underviste i. Jeg synes det var leit å høre at det nå ble nedlagt.

– Jeg tenker at nyutdannede som kommer uerfarne til et åsted for miljølovbrudd, vil ha behov for rettledning. Det er ikke noe i veien for at spesialletterforskerne våre også drar ut og tar noen avhør på stedet, men det er jo ikke hensikten med prosjektet.

– Arbeidsulykker, både små og store, inntrer hele tiden, så det er utvilsomt behov for å styrke kompetansen på dette området, også blant de nyutdannede. Sett i lys av dagens trusselbilde er det veldig synd at Politihøgskolen legger ned et slikt valgfag når det i tillegg er så stor interesse blant studentene.

Så det bør kanskje gå fra å være et valgfag til å bli pensum på grunnutdanningen? – Ja, absolutt. Politiet kommer som nevnt ofte til åstedet for arbeidsulykker. De første avhørene på stedet, før de ansatte får snakket med ledelsen, kan ofte være helt avgjørende. Vi ser nå i større grad at involverte bedrifter engasjerer proffe forsvarere som er aktive i saken, og som øver sterkt trykk fra dag én i etterforskningen. Politiarbeid på stedet i arbeidsulykker blir derfor veldig viktig, og det kommer til å gjøre seg

stadig mer gjeldende i tiden fremover. Mye kan selvsagt avhjelpes med tiltakskort og -lister, men disse svarer ikke på alt. Jo høyere kompetanse de enkelte polititjenestepersonene har i en slik akutsituasjon, desto bedre vil de løse oppgavene, og desto bedre blir kvaliteten på den videre etterforskningen.

« Miljøkrimavdelingen har vært en ubetinget suksess

Særorganutredningen

Særorganutredningen, som nå er på høring, har en del radikale forslag til organisering og omlegging. Hvilke løsninger mener du distriktene ville være best tjent med? – Jeg får svare på egne vegne, og jeg er helt uenig med flertallet i særorganutredningen om organiseringen av ØKOKRIM, herunder arbeidet med miljøkriminalitet. Jeg er enig med mindretallet som mener at ØKOKRIM bør bestå slik det er i dag, subsidiært legges under Riksadvokatembetet. Jeg synes flertallets forslag om å flytte miljøkrimavdelingen til Trøndelag politidistrikt og i praksis legge den ned, virker meget tynt begrunnet. Jeg vet at flere miljøjurister ble veldig overrasket over dette forslaget, og jeg har til dags dato ikke hørt om noen som støtter det. Jeg er ganske sikker på at det i så fall vil føre til en varig nedprioritering av miljøkriminaliteten på landsbasis. Jeg tror det er veldig viktig for kvaliteten på bistanden til distriktene at ØKOKRIM består som en selvstendig nasjonal enhet på statsadvokatnivå.

Opplever dere i politidistriktet at dere får nødvendig bistand i miljøkrimsaker, slik ØKOKRIM er organisert i dag? – Ja, og så har vi et sted å henvende oss til hvor det er kompetanse. Min personlige mening, og her vet jeg at flere politijurister er enig med meg, er at det heller

burde vært utredet om ØKOKRIM burde vært styrket. Da kunne vi i miljø saker henvendt oss til dere og sluppet å sende saker til Oslo statsadvokatembeter. Det hadde for distriktene vært mer naturlig å henvende seg til ett statsadvokatembete som hadde både kompetanse og kapasitet. I motsetning til forslaget i NOU-en om særorganutredningen, hadde en slik løsning – slik jeg ser det – faktisk styrket miljøkrimarbeidet på landsbasis.

Men en av konsekvensene av å lage store, sammenslåtte politidistrikter skal jo være at de skal bli mest mulig selvhjulpne på de fleste områder, også på spisskompetansefag.

– Politiets arbeidsoppgaver vil jo alltid være utsatt for politiske skifter. Akkurat nå er det ekstremt stor oppmerksomhet rundt vold og seksuallovbrudd mot barn. Det er selvsagt svært viktig, og nå er det veldig mange kolleger som rettes inn mot det arbeidet. Da tas det også personell fra miljø- og ene. Dette ser jeg ikke bort ifra at også vil kunne komme til å skje i Trøndelag politidistrikt dersom ØKOKRIMs miljøkrimavdeling legges dit som foreslått. Det peker jo også mindretallet i utvalget på.

Så det du mener er at ØKOKRIM fortsatt har sin berettigelse i det nye Politi-Norge? – Slik jeg ser det, har miljøkrimavdelingen vært en ubetinget suksess, blant annet ved at den har fått avklart en del miljøjuridiske spørsmål, skjerpet straffennivået merkbart og generelt fått miljøkriminalitet på dagsordenen.

Elisabeth tømmer siste rest av kaffen, rydder dokumentene foran seg og kommer med et punktum for samtalen:

– Avslutningsvis vil jeg trekke frem at hele utredningen om særorganene er noe prematur med tanke på at den omfattende politireformen ikke helt er landet ennå. Distriktsreformen burde fått satt seg en stund og begynt å virke slik at man kunne fått et erfaringsgrunnlag for å kunne foreslå endringer i særorganenes bistandsfunksjoner.

Stillits mål for kriminelle bandar

Foto/Tekst: **Redaksjonen**

Etableringa av eit nytt nettverk for styresmakter og politi i Europa gir resultat, for mange land slår no stadig hardare ned på illegal fuglefangst og -smugling. Dette gjeld blant anna Tyskland, Spania og Italia.

I Frankrike blei nyleg ein fuglefangar dømd for å ha spesialisert seg på fangst og sal av stillitsar. Han var tydelegvis overraska over kor alvorleg retten såg på lovbroten, det same var advokaten hans. Til og med påtalemakta var overraska over straffnivået på 15 dagars fengsel utan vilkår og 30 000 kroner i bot.

Retten slo fast at den illegale fangsten av stillitsar i Frankrike har nådd epidemiske nivå dei siste fem åra. Kvar stillits blir seld for 150 euro. Den lukrative handelen har difor trekt til seg organiserte bandar og kriminelle personar som ofte er kjende av politiet frå før.

Blant dei kriminelle er fattige innvandrarar frå Nord-Afrika, som her ser ein sjanse til å tene pengar på å forsyne seg av freda artar.

I ein aksjon mot fuglehandlarar bleidet funne eit IS-flagg, og politiet seier at eit vanleg kode-

namn blant dei kriminelle for stillits er osama. I Frankrike har talet på stillitsar falle med 55 % på ti år, og i dag finst 1,5 millionar par. Det er totalforbod mot fangst av stillits i EU. Politiet har kartlagt at stillitsane ofte ender opp i Belgia, eit land som er vidt kjent for ulovleg og omfattande handel med ville, levande fuglar.

I Noreg registrerer vi òg sal og hold av blant anna stillitsar. Den franske fuglevernforeininga er urolege over situasjonen i landet, der stillitsen òg blir trua av intensivering i landbruket og fortetting/nedbygging. Foreininga meiner ni av ti stillitsar dør i samband med fangsten, mens

dyktige fuglefangarar med stillitslokkelydar på smarttelefonen kan tene så mykje som 800 euro på ein dag.

Fuglevernforeininga fortel at det ikkje berre er stillitsar det går ut over. Det er døme på retta fangst mot hortulan der stillitsar berre blir drepne og kasta fordi dei ikkje er målart. Til saman 320 000 personar har til no skrive under opprop for å forby bruk av limpinnar i heile Frankrike. I dag er limpinnar tillatne i ti franske distrikt.

Det er oppmuntrande at domstolane no tek dette meir på alvor, og at lovverket opnar for inntil eitt års fengsel for slik kriminalitet.

Landbruksministeren på ØKOKRIM-seminar

Av: **Redaksjonen**

Landbruks- og matminister Jon Georg Dale holdt onsdag innlegg på fagseminaret om dyrevelferdskriminalitet som ØKOKRIM og Mattilsynet arrangerer.

Det er en klar målsetning at velferden i vårt dyrehold skal være god, og at Norge skal være blant de fremste land i verden på dette området.

– Vi er helt avhengige av et tett samarbeid mellom Mattilsynet og politiet i ulike roller når det kommer til dyrevelferd, sa Dale.

Og la til:

– Vi trenger kompetanse og vi trenger resultater. Det er en viktig jobb dere gjør.

Seminarer arrangeres på Gardermoen onsdag og torsdag denne uken.

DYREVELFERDSSEMINAR 2017

ENPE – European Network of Prosecutors for the Environment

Av: **Redaksjonen. Kontaktperson i ØKOKRIM: Tarjei Istad.** Faksimile: www.environmentalprosecutors.eu/.

ENPE er det europeiske nettverket for miljørelatert påtale og er først og fremst en arena hvor påtalemyndighetene i deltakerlandene kan utveksle erfaringer og kunnskap for å styrke innsatsen i kampen mot miljøkriminalitet. Norge er medlem og deltar gjennom ØKOKRIMs Miljøkrimavdeling.

ENPE har gjennom EU LIFE-programmet fått støtte til et femårsprosjekt som skal støtte opp

om operativt påtalearbeid. Arbeidet er organisert i arbeidsgrupper som blant annet fokuserer på natur- og faunakriminalitet, avfallstransportering og forurensning. Arbeidsgruppene vil ta for seg ulike aspekter rundt disse temaene, som lovanvendelse og -forståelse, praktisk tilnærming og bevisssikring. Arbeidsgruppene begynte sitt arbeid i 2016 og skal konkludere med en skriftlig rapport i 2019. Ett av målene er å øke kapasiteten, et annet er å forsøke å få en mer

enhetlig praksis i miljø saker i de ulike landene.

Nettverket arrangerer møter og konferanser og er i gang med å bygge opp en saksdatabase. De etterlyser gode saker som kan inkluderes i denne databasen for kunnskapsdeling på tvers av landegrensene.

Ønsker du mer informasjon om databasen og ENPEs arbeid? Det finner du her: <https://www.environmentalprosecutors.eu/>

Wildlife Crime

A working group exploring the major issues of interpretation, practical application, evidence gathering and quantification of damage to the environment that hinder efficient and effective prosecution...

Waste Crime

A working group exploring the major causes of non-compliance with the Waste Shipment Regulation (1013/2006) and the issues these create for efficient and effective prosecution and adjudication.

Air Pollution

The Air Pollution working group was set up to explore the various issues experienced by prosecutors arising from non-compliance with industrial emissions and major accident hazard laws across Europe.

Cross-Cutting

The Sanctioning, Prosecution and Judicial Practice working group is building on recent studies into the range of criminal and administrative enforcement responses in use throughout Europe.

Tverrfaglighet i ØKOKRIM – Hva kan vi bistå med?

Om vår jobb og den bistanden vi kan yte til politidistriktene:

- Utarbeidelse av sakkyndigrapporter i forbindelse med forurensing, akvakultur, naturkriminalitet og dyrevelferdssaker.
- Bidra som sakkyndig vitne i retten opp mot innholdet i disse rapportene.
- Innspill til etterforskingsskritt i ovennevnte sakstyper.
- Bidra på stedet med kvantifisering av skadeomfang og vurdering av restitueringspotensiale av en art eller et område,
- ved observasjon, telling, sporing eller måling av skade, individer eller forurensning.
- Analyse av GPS-data.

Solveig Ravnum

Solveig jobber som spesialetterforsker ved Miljøkrimavdelingen i ØKOKRIM. Hun har mastergrad og PhD i Biologi fra Uppsala Universitet, med forskningserfaring innen bioteknologi, miljøgifter og toksikologi.

Joachim Schjolden

Joachim jobber som spesialetterforsker ved Miljøkrimavdelingen i ØKOKRIM. Har hovedfag i biologi fra Universitetet i Oslo med vekt på fysiologi og økologi. Har også en PhD i biologi fra Uppsala Universitet med vekt på adferd og nevroendokrinologi. Forskningserfaring innen vannkjemi, fiskeøkologi og –fysiologi, samt akvakultur.

Vivian M. Fredenborg

Vivian jobber som spesialetterforsker ved Miljøkrimavdelingen i ØKOKRIM. Har hovedfag i kjemi og bakgrunn fra den kjemiske industrien hvor hun drev med forskning og utvikling før hun begynte som spesialetterforsker på Miljøteamet. Vivian har vært med å etterforske forurensningssaker vi har hatt på Miljøteamet, og har bistått politidistriktene i deres etterforskning av forurensningssaker. Bistand kan være alt fra tips og råd til praktisk hjelp, i alt fra planlegging av prøvetaking, til selve prøvetakingen, innsendelse til analyser og hjelp til tolking av resultatene opp mot tillatelser og regelverk. Vivian kan også bistå med å innhente rett ekspertise til å foreta mer komplisert prøvetaking, gjerne i samarbeid med Kripos. Samt holde internundervisning rundt temet bevisssikring i forurensningssaker.

Tekst: politiadvokat **Maria Bache Dahl**, ØKOKRIM / Foto: **Vestfold Interkommunale Brannvesen**
// maria.bache.dahl@politiet.no

EE-avfall inneholder en rekke miljøskadelige stoffer, hvorav noen klassifiseres som farlig avfall. I hovedsak består slik type avfall av plast, i tillegg til metaller, batterier, kondensatorer og kretskort.

Store verdier og farlige stoffer i EE-avfall

140 tonn EE-avfall brant opp i en storbrann i Vestfold i juli 2014. Brannen medførte utslipp av persistente og bioakkumulerende miljøgifter. Forurensningspotensialet var mye større enn det faktiske utslippet. Selskapet som var ansvarlig for å sanere avfallet, samt tre ledende ansatte, ble dømt for brudd på forurensningsloven.

Den 21. juli 2014 begynte det å brenne i en stor haug med EE-avfall på Linnestad industriområde i Re kommune i Vestfold. EE-avfall er elektrisk og elektronisk avfall, det vil si kasserte PC-er, radioer og tv-er, hvitevarer og forbruker-elektronikk. Det Vestfold-baserte firmaet Revac AS var ansvarlig for å håndtere og gjenvinne EE-avfallet. Selskapet er blant landets største aktører innen sanering av EE-avfall.

EE-avfall består hovedsakelig av plast, i tillegg til metaller, batterier, kondensatorer og kretskort. I saneringsprosessen skilles de ulike materialtypene fra hverandre. Kretskort, kondensatorer og batterier fjernes, og plast og metall bearbeides for gjenvinning. Det er åpenbart viktig med en miljøriktig behandling av denne typen avfall. EE-avfall inneholder en rekke miljøskadelige stoffer, hvorav noen klassifiseres som farlig avfall. For eksempel kan de kasserte produktene være produsert før forbudet mot bruk av PCB trådte i kraft i 1980. Det er også vanlig å bruke bromerte flammehemmere ved produksjon av elektriske og elektroniske produkter. Gjenvinning av EE-avfall fordrer innvilget forurensningstillatelse, noe Revac AS også hadde.

EE-avfall representerer en stor verdi for bransjens aktører. Revac AS hadde både i 2014

og i 2015 en omsetning på over 130 millioner kroner. Det er i første rekke salg av forskjellige gjenvinningsfraksjoner av plast og metall som representerer en verdi for selskapet. Høy grad av gjenvinning av disse materialene er selvfølgelig også ønskelig i et miljøperspektiv.

«Haugen som brant var cirka 15 meter bred, 40 meter lang og 5 meter høy

Fylkesmannen anmeldte Revac AS til politiet i august 2014 på bakgrunn av brannen. Saken ble innledningsvis etterforsket av Vestfold politidistrikt. ØKOKRIM tok over etterforskningen i september 2014. ØKOKRIMs etterforskning omfattet kartlegging av brannens konsekvenser for miljøet. Blant annet ble det foretatt vann-, jord-, sediment- og bunndyrprøver. Aske og brannrester ble analysert, og det ble også gjennomført et kontrollert brannforsøk på Kripos for å kartlegge hvilke stoffer som slapp ut med brannrøyken. Denne etterforskningen var viktig for å kunne fastslå hvilke forurens-

ningsskader brannen hadde forårsaket, og hvor alvorlig ØKOKRIM så på saken. I tingretten ble skadeomfanget sammenlignet med andre kjente forurensningssaker, som Full City-forliset og Vest Tank-eksplosjonen.

I oktober 2016 tok ØKOKRIM ut tiltale mot Revac AS og tre styrerepresentanter for selskapet. De tre personene hadde også ledende eller sentrale roller i firmaet. Tiltalene bygget på at et vilkår i forurensningstillatelsen var brutt. Det konkrete vilkåret krevde at mottatt avfall fortløpende skulle behandles og transporteres bort til godkjente nedstrømsløsninger. ØKOKRIM mente at de tiltalte hadde brutt dette vilkåret ved å mellomlagre omfattende mengder delvis sanert EE-avfall, i stedet for kontinuerlig å fullføre hele saneringsprosessen for avfallet.

Haugen som brant var cirka 15 meter bred, 40 meter lang og 5 meter høy. 140 tonn materiale brant opp før brannvesenet lyktes med å slukke brannen, etter drøyt 1 ½ døgn. Materialet som brant hadde vært gjennom ett av tre trinn i saneringsprosessen. Batterier, kretskort og kondensatorer var manuelt plukket ut. Avfallet var deretter mekanisk grovkvernet slik at EE-avfallets plastskall ble åpnet for en grundigere saneringsprosess.

Avfallshaugen hadde samlet seg opp over

en periode på et halvt år. Revac AS hadde ikke tidligere mellomlagret slike mengder delvis sanert EE-avfall. Årsaken til lagringen var at selskapet planla å bygge et nytt saneringsanlegg, som ville kunne gjenvinne bedre og mer lønnsomme plastkvaliteter. Det nye anlegget var under bygging på branntidspunktet. Ny forurensningstillatelse til saneringsvirksomhet på det nye anlegget ble ikke gitt før i mars 2015, etter søknad innsendt i november 2014. Da de tiltalte besluttet å sette i verk mellomlagringen, var hensikten å lagre relativt sett store mengder delvis sanert EE-avfall over en lengre periode.

Hvorfor stilte forurensningsmyndighetene dette vilkåret om fortløpende behandling?

« Brannårsaken ble aldri identifisert

Vilkåret kom inn i forurensningstillatelsen på bakgrunn av Revac AS' egen beskrivelse av sin virksomhet overfor forurensningsmyndighetene. Det er flere uheldige sider ved utstrakt

bruk av mellomlagring. For det første vil store avfallshauger være til sjenanse for naboene. Viktigere er det kanskje at risikoen for forurensning gjennom avrenning øker proporsjonalt med mengden av mellomlagret avfall. Det samme gjør risikoen for brann på grunn av selvantennning. Skadepotensialet øker også – haugens størrelse fikk direkte betydning for mengden miljøgifter som slapp ut i naturen. Brannen var nemlig svært vanskelig å slukke, både på grunn av typen materialer som brant, og på grunn av måten de var lagret på. Avfallshaugen var ikke oppdelt med branngater, og brannvesenet fikk

Brannen hadde en voldsom røykutvikling, som i de tidligste fasene av brannen steg høyt til værs. Et av brannmannskapene måtte ha medisinsk behandling etter å ha blitt eksponert for røyken fra brannen som tok mer enn 1,5 døgn på å slukke.

Forurensningsloven

Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) har til formål å verne det ytre miljø mot forurensning og å redusere eksisterende forurensning, å redusere mengden av avfall og å fremme en bedre behandling av avfall.

Loven skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, slik at forurensninger og avfall ikke fører til helse-skade, går ut over trivselen eller skader naturens evne til produksjon og selvfornyelse.

dermed problemer med å begrense brannen til deler av avfallshaugen.

Saken dreide rundt hovedspørsmålet om Revac AS hadde brutt vilkåret om fortløpende behandling. Dette var et individuelt fastsatt vilkår, uten særlig referanse til noen form for bransjestandard for behandling av EE-avfall. Det var følgelig lite å hente på å se hen til hvordan andre aktører i bransjen hadde forholdt seg til et tilsvarende vilkår. Det var heller ikke særlig veiledning å hente i lov eller forskrift, forarbeider eller rettspraksis. Tingretten følt dermed ned på en rent språklig fortolkning av begrepet fortløpende behandling. De tiltalte ble ikke hørt med sine anførsler om at forurensningstillatelsens ramme på årlig behandling av 65 000 tonn EE-avfall ikke inneholdt noen kvantitativ begrensning for samtidig lagring overhodet. Tatt på ordet ville disse anførselene innebære at Revac AS ville hatt adgang til å lagre 65 000 tonn EE-avfall samtidig. Tingretten anså det «helt umulig å tenke seg at en forurensningstillatelse i det hele tatt kunne ha åpnet for lagring i en slik skala».

Brannårsaken ble aldri identifisert. Et sannsynlig scenario er imidlertid selvantennning gjennom mekanisk påvirkning av batterier som ikke hadde blitt plukket ut i de innledende fasene av saneringsprosessen. Avfallet som brant hadde vært hardt behandlet, både under første trinn i saneringsprosessen og i forbindelse med lagringen. Denne håndteringen kunne skade gjenværende batterier, noe som igjen kunne forårsake selvantennning. Hypotesen støttes av det faktum at brannen oppsto rett etter at det var tippet et nytt lass delvis sanert EE-avfall i haugen, og at avfallet deretter var blitt skjøvet sammen og løftet med hjullaster for å begrense

plassbruken. Avfallshaugen inneholdt cirka 312 kilo batterier av forskjellig slag.

Brannvesenet brukte mer enn 1,5 døgn på å slukke brannen. I slukningsarbeidet ble det benyttet både vann og brannskum, nærmere

« Det var ikke nødvendig for tingretten å ta endelig stilling til om det forelå «stor skade»

bestemt 1800 kubikkmeter vann og 12 kubikkmeter skum. Brannen hadde en voldsom røykutvikling, som i de tidligste fasene av brannen steg høyt til værs. Senere la røyken seg ned mot bakken og påvirket nærområdet i større grad. Et av brannmannskapene måtte ha medisinsk behandling etter å ha blitt eksponert for røyken.

Brannen på Linnestad medførte utslipp av tungmetaller som bly, kadmium, kobber, sink, kvikksølv, arsen og nikkel. Videre medførte brannen utslipp av bromerte flammehemmere, PAH-forbindelser, PCB, dioksiner og furaner. Utslippene gikk både til luft og til vann. I brannrøyken var det blant annet tungmetaller i gassform og miljøgifter absorbert på sotpartiklene. Vannløselige og partikkelbundne miljøgifter fulgte slukkevannet til et nærliggende vassdrag, og videre til Vestfolds beste ørretelv, Aulielva. Før slukkevannet rant ut i Byfjorden i Tønsberg, fløt det også gjennom Ilene naturreservat. Naturreservatet har vernestatus som Ramsar-område, med spesielt viktige våtmarksområder. I dagene etter brannen ble over 1400 kilo død fisk plukket opp.

ØKOKRIM anså langtidsvirkningene som

særlig alvorlige. I tillegg til ikke-nedbrytbare gifter, omfattet utslippet stoffer som brytes svært langsomt ned i naturen. ØKOKRIM anførte for tingretten at langtidsvirkningene bidro til at forholdet måtte omfattes av den strengere bestemmelsen i annet ledd i forurensningsloven § 78 – altså at forurensningen hadde voldt «stor skade». I samme retning talte det faktum at utslippet omfattet særlig farlige miljøgifter. Flere av stoffene står på Miljødirektoratets prioritetsliste, og også på listen over *persistent organic pollutants*, POP-gifter, som Norge i henhold til Stockholmkonvensjonen av 2004 har forpliktet seg til å redusere eller eliminere utslippene av. ØKOKRIM anførte i tillegg at mangelfulle brannverniltak fra Revac AS' side i forbindelse med mellomlagringen talte for at annet ledd i § 78 kom til anvendelse.

Tingretten avsa dom 3. mars 2017. Tingretten diskuterte hvorvidt det forelå stor skade, blant annet betydningen av cocktail-effekten. Det var imidlertid ikke nødvendig for tingretten å ta endelig stilling til om det forelå «stor skade». Årsaken var at forurensningsloven § 78 annet ledd kun krever at det foreligger «fare for» stor skade. Tingretten fant det bevist utover enhver rimelig tvil at utslippet representerte et stort skadepotensial, i tillegg til de skadene som objektivt sett kunne påvises gjennom ØKOKRIMs sporsikring. De tiltalte ble dømt for overtredelse av forurensningsloven § 78 annet ledd første straffalternativ.

Straffene ble satt til fengsel i henholdsvis 90 og 60 dager for de tre personlige tiltalte. Revac AS ble idømt en bot på 2 800 000 kroner. De tiltalte anket dommen, men ankene ble ikke tillatt fremmet for lagmannsretten. Dommen er altså rettskraftig.

Tekst, illustrasjon og foto: biolog **Solveig Ravnum**, ØKOKRIM / Foto: **Vestfold Interkommunale Brannvesen**
// solveig.ravnum@politiet.no

Les mer om saken i Miljøkrim på side 13.

Sporsikring i forurensningssak ble nyttig i retten

En brann i EE-avfall på Linnestad næringsområde sommeren 2014 resulterte i stor forurensning til luft, vann og jord. Sporsikring og prøvetaking av forurensningen som gikk ut i Aulivassdraget med giftig slukkevann, viste seg å bli svært nyttig i hovedforhandlingen i tingretten vinteren 2017.

Det var tatt prøver av vann, bunndyr, fisk og sediment. Dette viste seg å bli veldig viktig for å kunne bevise at stor og varig skade var skjedd, og ikke bare akutt skade med stor fiskedød, der miljøgiftene rant vekk med Bjunebekken og Aulielva og forsvant ut til havet. For å velge hvilke prøver som skulle tas, kvantifisere skadeomfanget og vurdere potensialet for restituerende var veilederne for vannforskriften med grenseverdier for vann, sediment, bunndyr og fisk (Veileder 02:2013 og M241/2014) og veilederen for forurenset grunn med grenseverdier for jord (TA-2553/2009) til stor hjelp.

Fisketelling ble svært viktig for å bevise at stor skade var skjedd. Det er utarbeidet en metode for å vurdere nettopp dette i vannforskriften. Særlig er ørret godt egnet som et biologisk kvalitetselement for å klassifisere den økologiske tilstanden i vannforekomster, siden ørretbestander ofte er jevnt rekruttert. I denne saken viste telling av sjørøret at opptil tre generasjoner hadde dødd på grunn av det giftige slukkevannet.

Bunndyrprøver av små ryggradsløse dyr, både insekter, mark, snegl, igler, krepsdyr og musling som lever i sedimentene i bunnen av vassdrag, tar man for å kunne beskrive det biologiske mangfoldet i sedimentet. Stort biologisk mangfold er en indikasjon på et sunt sediment

« Det er viktig å vite hvilke premisser som ligger til grunn for en sedimentprøve, slik at man faktisk kan benytte seg av grenseverdiene for sediment omtalt i vannforskriften

uten forurensning. Lite biologisk mangfold betyr at bunndyrene begrenses på en eller annen måte, og at sedimentet bør undersøkes nærmere, noe vi gjorde i denne saken. Vi fant redusert biologisk mangfold i både våre egne og i andres bunndyranalyser.

Sedimentprøver ble tatt fra øverst til nederst i vassdraget, slik at vi kunne danne oss et bilde av hvordan miljøgiftene i utslippet forflyttet seg i vassdraget. Vi fant at veldig mye av miljøgiftene hadde hopet seg opp helt øverst, de første 50-100 meterne etter utslippet, i en skråning som ledet ned til en liten bekk som etter hvert rant ut i den større Bjunebekken. Organiske miljøgifter er mindre vannløselige og synker gjerne til bunns tidlig, og det var slike vi så her øverst i vassdraget. Metaller er mer

vannløselige og fulgte i større grad med slukkevannet ut i Bjunebekken.

Det viste seg viktig for optimal tolking av sedimentene å ta sedimentprøver med rørhenter/sedimentkjernehefter. Da får man dels en kronologisk søyle med sedimentavsetninger for hvert år og dels en egen referanseprøve for hver enkelt sedimentprøve som det øverste, forurensete laget kan sammenlignes med.

Under hovedforhandlingen kom det frem hvor viktig det er å vite hvilke premisser som ligger til grunn for en sedimentprøve, slik at man faktisk kan benytte seg av grenseverdiene for sediment omtalt i vannforskriften. Det er ikke et krav i vannforskriften at sedimentet konstant skal være dekket av et vannspeil. Det kan tidvis være tørrlagt, men det kreves at sedimentet ofte er i direkte kontakt med en større vannforekomst. Dette var helt nødvendig for at alle våre sedimentprøver skulle kunne klassifiseres som sedimentprøver, og ikke jordprøver. Det viste seg nemlig at sedimentprøven vi tok ca. 50-100 meter fra utslippet, kanskje kunne være tidvis og delvis tørrlagt. Dersom grenseverdiene for jordprøver skulle gjelde for denne prøven, ville den ikke ha blitt regnet som forurenset, siden grenseverdiene for forurenset jord er betydelig høyere enn for forurenset sediment, da spredningsfaren er mindre.

Tekst: spesialetterforsker og biolog **Joachim Schjolden**, ØKOKRIM
// joachim.schjolden@politiet.no

Illustrasjonsbilder fra Shutterstock.

Giftige barneleker

De som hadde barn i skolepliktig alder i 2014, vil kanskje huske farsotten Loombands. Dette var strikker i forskjellige farger som man kunne sette sammen til armbånd eller halssmykker. Til disse kunne man kjøpe ulike anheng i plast – såkalte «charms».

Oppdaget i stikkontroll. Det var flere utsalgssteder i Norge for Loombands og anheng i denne perioden, og flere produsenter i både Europa og Asia. Strikkene var laget av silikon, mens anhengene var av mykplast. For at plast skal få denne egenskapen, tilsettes såkalte plastmyknere under produksjonen, og flere av disse stoffene er giftige.

Miljødirektoratet avdekket gjennom en kontroll i januar 2015 at Norli Libris AS hadde importert og omsatt anhengene Colorful Loombands Charms, og at disse inneholdt for høye konsentrasjoner av plastmyknere di(2-etylheksyl)ftalat, som i det videre blir omtalt med forkortelsen DEHP.

Lovgivningen er streng med hensyn til innholdet av slike stoffer i leker ment for salg til barn under 13 år. Innholdet av DEHP i anhengene viste seg å være 2,8 vektprosent og dermed i strid med REACH-forskriften §1, jf. REACH-fordelingen vedlegg XVII nr. 51, som tillater en konsentrasjon på maksimalt 0,1 vektprosent i slike produkter.

Politiet krevde ytterligere analyser. Miljødirektoratet anmeldte Norli Libris AS dir-

ekte til ØKOKRIM. Til sammen 17 forskjellige anheng fordelt på 3 forskjellige pakker ble solgt i butikkene Norli og Libris. Analysen av DEHP som Miljødirektoratet hadde fått gjennomført, viste seg å ha vært utført på en blanding av seks anheng fra én av disse pakkene. I tillegg hadde Miljødirektoratet mottatt dokumentasjon

« Under beslagsgjennomgang og avhør kom det frem at Loombands-trenden hadde gjort at det tok tid å få tak i produktet via europeiske leverandører

fra Norli Libris AS på at ett av disse anhengene ikke inneholdt DEHP. På bakgrunn av dette kunne vi ikke vite om det var fem av seks eller ett av seks anheng som faktisk inneholdt DEHP.

ØKOKRIM tok kontakt med ALS Laboratory Group Norway AS, som hadde besørget analysene, og bestilte en ny analyse som kunne av-

Noen av anhengene inneholdt for høye konsentrasjoner av ftalatet DEHP. Det er gjort studier som tyder på at eksponering for DEHP kan lede til misdannelse av mannlige kjønnsorganer, redusert sædkvalitet, reduserte nivåer av mannlige kjønns hormoner og forstyrrelser i forløpet av puberteten – herunder utvikling av bryster hos menn.

dekke innholdet av DEHP i hvert enkelt anheng. Resultatet viste at kun ett av seks anheng ikke inneholdt DEHP, mens de øvrige fem inneholdt fra 1,2 til 4,0 vektprosent.

Miljødirektoratet valgte på bakgrunn av dette å opprettholde anmeldelsen, i korthet fordi det ikke kan anses som aktsomt å basere seg på analyse av ett anheng for å vurdere innholdet av DEHP i til sammen 17 ulike anheng.

Bokhandleren drev direkteimport.

Under beslagsgjennomgang og avhør av lederen for «non-books»-avdelingen i Norli Libris AS kom det frem at Loombands-trenden hadde gjort at det tok tid å få tak i produktet via europeiske leverandører. Dette førte til at Norli Libris valgte å importere produktet fra det taiwanske selskapet Sky Sunlight Co., Ltd., som i sin tur bestilte produktene i sitt sortiment fra kinesiske produsenter.

Etterforskningen viste også at Norli Libris ved flere anledninger hadde kontaktet Sky Sunlight og etterlyst analyserapporter som kunne dokumentere innholdet av eventuelle forbudte stoffer i produktet. Det viste seg imidlertid at det ikke lot seg gjøre å skaffe til veie analyse-

rapporter som fullstendig dekket produktet Norli Libris hadde kjøpt fra Asia.

Lang hjemmelsrekke, følbar bot og inndragning. ØKOKRIM vurderte at foretaksstraff var aktuelt for Norli Libris AS, særlig på grunnlag av manglende rutiner, og kompetanse, for sikre innkjøp på et område med mulighet for rask og enkel inntjening i foretakets interesse.

« Effekten av skadevirkningene oppstår først og fremst hos unge som fremdeles er i utvikling. Det gjør at barn og fostre er særlig utsatt.

ØKOKRIM siktet Norli Libris AS ved styrets leder for overtredelse av Produktkontrollloven § 12 første ledd jf. § 4 første ledd bokstav e jf. REACH-forskriften § 8 jf. § 1 jf. rådsforordning EF 1907/2006 artikkel 67 nr. 1 vedlegg XVII nr. 51 bokstav a, jf. straffeloven (1902) § 48a – for å

ha brakt i omsetning et leketøy som inneholdt ftalatet DEHP i en høyere konsentrasjon enn 0,1 vektprosent.

For overtredelsen ble Norli Libris AS ved styrets leder ilagt en bot på 400 000 kroner samt inndragning av 49 296 kroner, som var en tredjedel av fortjenesten fra salg av 8640 pakker med Colorful Loombands Charms. Forelegget ble vedtatt.

Om DEHP. Skadevirkningene av ftalatet DEHP er relatert til såkalte antiandrogene effekter, som hemmer virkningen av forskjellige hormoner. Hos mennesker oppstår effektene først og fremst hos unge som fremdeles er i utvikling. Det gjør at barn og fostre er særlig utsatt. Det er gjort studier som tyder på at eksponering for DEHP kan lede til misdannelse av mannlige kjønnsorganer, redusert sædkvalitet, reduserte nivåer av mannlige kjønns hormoner og forstyrrelser i forløpet av puberteten – herunder utvikling av bryster hos menn. Videre mistenkes det at ftalater er årsak til utvikling av misdannelser i testiklene, og at mennesker som eksponeres for ftalater på fosterstadiet, har større sjanse for å utvikle testikkel- og brystkreft senere i livet.

Tekst: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM / Foto: **politiet**
// magnus.ENGH.juel@politiet.no

HR-2017-1298-A

Metallsøkerentusiast dømt til ubetinget fengsel

En metallsøkerentusiast er av Høyesterett dømt til 14 dagers ubetinget fengsel for underslag av løse kulturminner og for ikke å ha meldt fra til politiet eller fagmyndigheten om funnene av dem. Metalldetektordommen fører seg inn i rekken av høyesterettsavgjørelser med relativt strenge straffer for miljølovbrudd. Dommen inneholder dessuten prinsipielle uttalelser om betydningen av det strafferettslige vernet funnkonteksten har i kulturminnesaker.

Søk med metalldetektor er en hobby som de siste årene har hatt en kraftig stigning i antall utøvere. Den har dessverre medført et økende problem; at metallsøkerne fortier funn av kulturminner. Særlig utsatt er områder med høy tetthet av historisk viktige gårder, gravhauger og boplasser, slik som i Vestfold. Arkeolog Ragnar Orten Lie i Vestfold fylkeskommune fant utviklingen alarmerende.

– Vi så at funnbildet i Larvik og Sandefjord ikke hang på greip i forhold til aktivitetsnivået til metallsøkerne. Stor aktivitet med metalldetektorer på historisk viktige gårder i Larvik ga null til ett funn årlig i perioden 1996–2013. Ferske folk som startet opp i 2014, leverte relativt raskt inn over hundre funn i året i Larvik, så noe var veldig feil.

Fylkesarkeologen fikk i 2014 noen konkrete tips som førte til anmeldelse. En av disse var saken som nå har fått sin endelige avgjørelse i Høyesterett. I en periode på seks år hadde domfelte, en 44 år gammel mann, ved hjelp av metalldetektor funnet og beholdt en rekke løse kulturminner fra oldtid og middelalder. Funnene ble ikke meldt slik loven bestemmer. I begynnelsen hadde domfelte lite kunnskap om kulturminneloven og hvilke regler som gjelder

ved funn av kulturminner. Etter anslagsvis ett år ble han imidlertid kjent med plikten etter kulturminneloven § 13 andre ledd om snarest mulig å melde funn av løse kulturminner til politiet eller kulturminnemyndigheten, og hvilke funn som etter kulturminneloven § 12 automatisk tilhører staten. Han fortsatte likevel som før. Domfelte meldte ikke fra om funn og beholdt gjenstandene selv.

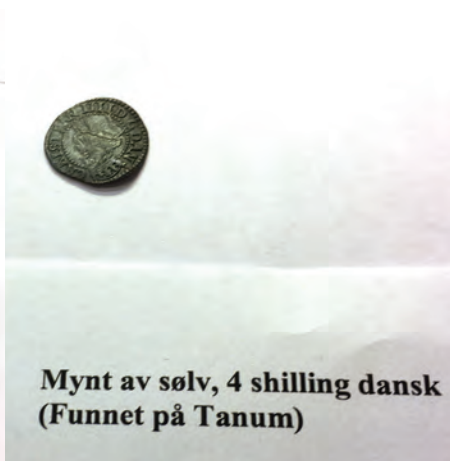
Domfelles forklaring var at han ville «redde gjenstander fra plogen». Hans ønske var å gjøre kulturminnene tilgjengelige for andre. Blant annet stilte han ut gjenstander i glassmonter i en privat samling tilhørende en stiftelse.

Mannen erkjente straffeskyld i Larvik tingrett for manglende overholdelse av meldeplikten

etter kulturminneloven § 13 andre ledd og underslag av kulturminner tilhørende staten. Han anket imidlertid tingrettens straffutmåling. Agder lagmannsrett forkastet anken. Videre anke til Høyesterett ble tillatt fremmet. En enstemmig Høyesterett med dommer Matheson som førstvoterende fastsatte straffen til ubetinget fengsel i 14 dager. I tillegg ble metalldetektorene og kulturminnene inndratt. Hva var begrunnelsen for reaksjonsfastsettelsen?

Allmennpreventive hensyn tungtveiende. Kulturminneloven utgjør en del av den alminnelige miljølovgivningen, konkluderte førstvoterende i dommen, med støtte i forarbeidene til endringen av kulturminneloven i 1992 og lovens formålsbestemmelse. Dermed er den generelle utviklingen i straffnivået for miljøkriminalitet også av betydning for den strafferettslige bedømmelsen av kulturminnekriminalitet. Med videre henvisning til Rt. 2011 s. 10 (Ofthenes) konstaterte førstvoterende at reaksjonsfastsettelsen ved miljølovbrudd må foretas i lys av det generelt strenge synet på miljøkriminalitet. Allmennpreventive hensyn for å verne om kulturminnene må derfor veie tungt ved straffutmålingen.

« Det sentrale momentet ved vurderingen av handlingens objektive grovhet var den unnlatte rapporteringens betydning for gjenstandenes kulturhistoriske verdi

I en periode på seks år hadde den domfelte i saken, ved hjelp av metaldetektor, funnet og beholdt en rekke løse kulturminner fra oldtid og middelalder. Funnene ble ikke meldt slik loven bestemmer.

Kulturminnene domfelte fant, var ikke av noen stor økonomisk verdi. Han hadde heller ikke solgt dem videre. Det sentrale momentet ved vurderingen av handlingens objektive grovhet var altså ikke den økonomiske vinningen ved underslaget, men den unnlatte rapporteringens

« Det er ikke bare kulturminnet i seg selv, men konteksten det inngår i er også vernet av kulturminneloven

betydning for gjenstandenes kulturhistoriske verdi. Kulturminneloven verner ikke bare gjenstandene, men også konteksten de blir funnet i. Manglende rapportering medfører uopprettelig skade, ettersom eksakt viten om funnstedet går tapt. Tiltaltes langvarige og faste forsett om tilsidesettelse av meldeplikten ble derfor ansett for særlig skjerpene.

Videre ble domfeltes likegyldighet med hensyn til etterlevelse av kulturminneloven fremhevet som et argument for at det av allmennpreventive hensyn måtte reageres med

ubetinget fengselsstraff. Her viste førstvoterende uttrykkelig til at underrapportering av kulturminnefunn er et problem ved den stadig mer populære hobbyen metallsøking.

Straffen ble redusert noe sammenlignet med lagmannsrettens dom. Førstvoterende fremhevet at en følbare reaksjon og hensynet til allmennprevensjonen er tilstrekkelig ivarettatt allerede ved idømmelse av en ubetinget fengselsstraff for et forhold som dette. En fornuftig presisering, etter mitt syn.

Overføringsverdi til andre saker. Metall-detektordommen føyer seg inn blant Høyesteretts stadig mer omfattende praksis på miljøkriminalitetsfeltet hvor allmennpreventive hensyn veier tungt i begrunnelsen for en relativt streng reaksjonsfastsettelse. Dommen levner ingen tvil om at også kulturminnekriminalitet er omfattet av denne rettsutviklingen. En for mild straffereaksjon, slik som i LH-2015-183666 (Langstein), bør med henvisning til metall-detektordommen være utelukket fremover. Se for øvrig en nylig avsagt tingrettsdom for overtredelse av kulturminneloven hvor en relativt høy bøtестraff ble ilagt blant annet med henvisning til metaldetektordommen, jf. TNO-MO-2017-61318.

Videre er særlig momentet som knytter seg til kulturminners kulturhistoriske verdi, interessant. Ikke bare kulturminnet i seg selv, men også konteksten det inngår i, er vernet av kulturminneloven. Momentet bør ha overføringsverdi til andre saker på kulturminnefeltet og da især saker som gjelder unnlatt rapportering. Funnkontekstens kulturhistoriske verdi vil da alene kunne veie tungt ved reaksjonsfastsettelsen, uavhengig av hvorvidt gjerningspersonens handling beviselig er motivert av økonomisk vinning.

Avskrekkende effekt? Har avgjørelsen hatt noen allmennpreventiv effekt på kulturminnefeltet, og særlig blant metallsøkere? Kanskje. Arkeolog Lie i Vestfold har i hvert fall merket seg en positiv utvikling.

– Arbeidet med saken har gjort vårt arbeid mot de frivillige miljøene tettere og mer strømlinjeformet, og vi ser at også andre fylkeskommuner og landsdelsmuseer har fulgt saken. Både fagmiljøet, de frivillige, lokalaviser, historielagene og ikke minst grunneierne ble tydeligvis mer oppmerksomme på problemet som følge av denne saken. Vi har også merket innleveringsvilje fra personer vi har savnet på våre funnlister.

Tekst: Seniorrådgiver **Jostein Gundersen**, Riksantikvaren / Foto: **Se bildetekst**
// jostein.gundersen@ra.no

FNs sikkerhetsråd har blant annet vedtatt en resolusjon som forplikter medlemslandene til å iverksette tiltak for å hindre at ekstremistgrupper i Syria og Irak skaffer seg inntekter fra ødeleggelse og salg av kulturminner. Foto: Shutterstock.

Kulturminnekriminalitet og arkeologi – tendenser

I utlandet utsettes arkeologiske kulturminner for skade og ødeleggelse i et alarmerende omfang. Områder med krig og konflikt er særlig utsatt, og FNs sikkerhetsråd har blant annet vedtatt en resolusjon som forplikter medlemslandene til å iverksette tiltak for å hindre at ekstremistgrupper i Syria og Irak skaffer seg inntekter fra ødeleggelse og salg av kulturminner.

I andre områder fører nød og fattigdom til at arkeologiske kulturminner plyndres for salg og regelrett overlevelse. I Norge er vi heldigvis

« En god del av de anmeldte forholdene gjelder uaktsom aktivitet ved eller i nærheten av arkeologiske kulturminner

veldig langt unna denne virkeligheten på alle måter. Likevel forekommer det alvorlige skader på arkeologiske kulturminner også i Norge, både ved uaktsomhet og ved forsett.

I saker hvor fylkeskommunene som regional kulturminnemyndighet anmelder ulovlige forhold eller skader på arkeologiske kulturminner, skal det sendes en kopi av anmeldelsen til Riks-

antikvaren. Slik kan direktoratet holde oversikt over omfanget av disse sakene. Fra 2012 til i dag har Riksantikvaren mottatt kopi av 102 anmeldelser som angår arkeologiske kulturminner. I tillegg vet vi at det finnes enkelte andre saker hvor for eksempel Statens naturoppsyn (SNO) eller kommunene har anmeldt forholdene, eller hvor politiet selv har startet etterforskning.

I Norge er alle spor etter menneskelig aktivitet fra før reformasjonen i 1537 automatisk fredet gjennom kulturminneloven. Dette dreier seg vanligvis om bygninger/ruiner eller rene arkeologiske kulturminner som spor etter boplasser, gravhauger/graver, bergkunst, jernutvinning mv. Det samme gjelder også samiske faste kulturminner som er eldre enn 100 år. Rundt alle slike kulturminner er det en sikringssone med en bredde på minst fem meter som også er fredet, men tiltak lengre unna kan også være forbudt hvis de «skjemmer» kulturminnet, f. eks. anlegg av en bygning eller vei.

Sakene omfatter blant annet utilsiktet skade på bautasteiner og steinkors ved snørydding, kantslått eller beskjæring av trær, skade på ulike typer kulturminner som følge av større og mindre bygge- og anleggsarbeider, moderne «tegninger» på helleristningsfelt og metallsøk på kjente og skiltede gravfelt fra jernalderen.

« En god del av de anmeldte forholdene gjelder uaktsom aktivitet ved eller i nærheten av arkeologiske kulturminner

En god del av de anmeldte forholdene gjelder uaktsom aktivitet ved eller i nærheten av arkeologiske kulturminner. Man har rett og slett ikke tatt nok hensyn under annet arbeid i nærheten av kulturminnene, og så har man kommet til å skade dem. Selv om det ikke er opp til

kulturminneforvaltningen å drive etterforskning, synes det som om denne typen tilfeller ikke dreier seg om bevisst skade på kulturminner, men heller at folk ikke har vært påpasselige nok for å unngå slik skade. I enkelte tilfeller ser det også ut til at man ikke har gjort tilstrekkelige undersøkelser før man har igangsatt tiltak. Det er sannsynlig at flere tilfeller av skade kunne ha vært unngått dersom man hadde gjort nødvendige undersøkelser på forhånd for å undersøke om tiltaket kunne være i konflikt med kulturminner.

Et eksempel på dette er byggingen av en «steinaldersti» på Frøya i 2016. Her hadde rutinene sviktet, og fylkeskommunens arkeologer fikk aldri anledning til å uttale seg før arbeidene ble igangsatt. Da forholdet ble oppdaget og anmeldt, var to boplasser fra eldre steinalder allerede skadet av arbeidene. Kommunen ble ilagt en bot på 75 000 kroner for forholdet.

Om man skal se etter ting som skiller seg ut, eller som gir særlig grunn til bekymring ved anmeldelsessakene de siste årene, vil vi særlig trekke frem to forhold.

Bergkunsten særlig utsatt. Bergkunsten i Norge består av slipte, hugde, rissede eller malte figurer på fast fjell eller steiner. Tradisjonen med å risse bilder i berg startet i eldre steinalder og varte til et stykke ut i jernalderen flere tusen år senere. Ristningene representerer unike innblikk i tidligere menneskers rituelle liv, tanker og forestillingsverden. Ristningene er blant de aller mest verdifulle kulturminnene vi har, både i lokal, nasjonal og internasjonal sammenheng. Mange bergkunstfelt er tilrettelagt for publikum med turstier, skilt og annen informasjon.

Selv om helleristningene bokstavelig talt er hugget i stein, er de også veldig sårbare. Foruten naturlig nedbrytning av selve steinen er de særlig utsatt for skader påført av mennesker. Fra 214 til i dag kjenner vi til elleve anmeldte forhold som gjelder skader på bergkunstfelt. De fleste av disse gjelder dessverre skader i form av nye ristninger på kjente og tilrettelagte bergkunstfelt. I Alta har ukjente besøkende blant annet risset inn kinesisk skrift, en bil og et tre på ulike bergkunstfelt, og i Nordland og Nord-

Til venstre: I Lierne i Nord-Trøndelag har noen risset inn en ramm rundt en helleristningsfigur. Slipesporene i rammen er umulige å fjerne uten å skade bergflaten ytterligere. Foto: Fjelloppsynet.

Til høyre: Spor etter metallsøking? På et kjent gravfelt i Troms ble det i 2016 påvist 13 spadestore firkantede hull. I de fleste var torva lagt ned igjen i hullet, og rundt flere lå det metallbiter som nylig var tatt opp fra jorda. Om den eller de som var her, fant noe annet enn det som var etterlatt på stedet, får vi nok aldri vite. Foto: Børge Evensen, Sør-Troms museum.

Trøndelag har besøkende risset på og skadet flere kjente helleristningsfelt, blant annet på Leirfall i Stjørdal og på Tro i Rødøy.

Moderne ristninger og hugginger i fjell kan ikke fjernes eller tilbakeføres, og skadene på bergkunstfeltene er derfor uopprettelige. Lik den opprinnelige bergkunsten vil også moderne hugginger og ristninger bli værende i tusenvis av år. Det er særlig trist at dette har skjedd ved noen av de flotteste og mest kjente bergkunstfeltene våre, som også er særlig tilrettelagt for at alle skal kunne få oppleve disse direkte innblikkene i fortidige menneskers forestillingsverden. Trolig har ikke de som har skadet bergkunstfeltene, skjønt rekkevidden av det de har gjort. I flere tilfeller er det også kjent at det er barn som står bak skadene.

Hobby som utfordrer. Det andre feltet som skiller seg ut blant anmeldelsene, er skader på arkeologiske kulturminner knyttet til metallsøking. Metallsøking er blitt en veldig populær hobby i Norge, og hvert år bidrar dyktige og samvittighetsfulle private metallsøkere til at

viktige kulturminner blir oppdaget og registrert til fellesskapets gode. Men parallelt med at hobbyen har økt i popularitet, har også antallet anmeldte forhold knyttet til metallsøking økt. Metallsøkere er nok som folk flest; de aller fleste følger lover og regler og oppfører seg som man skal. Samtidig ser det dessverre ut til at noen

« Fra 2015 og til i dag kjenner vi til 16 anmeldte forhold som gjelder antatt ulovlig metallsøking

ikke følger reglene. Riksantikvaren kjenner kun til én anmeldelse fra før 2015 som angår ulovlig metallsøking. Det gjelder ulovlig salg av en gjenstand som gjerningsmannen innrømmet at han hadde funnet ved metallsøking. Han fikk et forelegg på 10 000 kroner for forholdet, men gjenstanden er fortsatt borte, og vi vet ikke hvor den opprinnelig ble funnet. Innbruddet og

tyveriet av flere hundre arkeologiske gjenstander fra Universitetsmuseet i Bergen i sommer har sjokkert alle som er opptatt av forhistorien i Norge. Selv om det på ingen måte kan ses i sammenheng med metallsøkervirksomheten, viser det tydelig at det finnes et ulovlig samlermarked for arkeologiske gjenstander i Norge, eller at slike gjenstander er attraktive i utlandet.

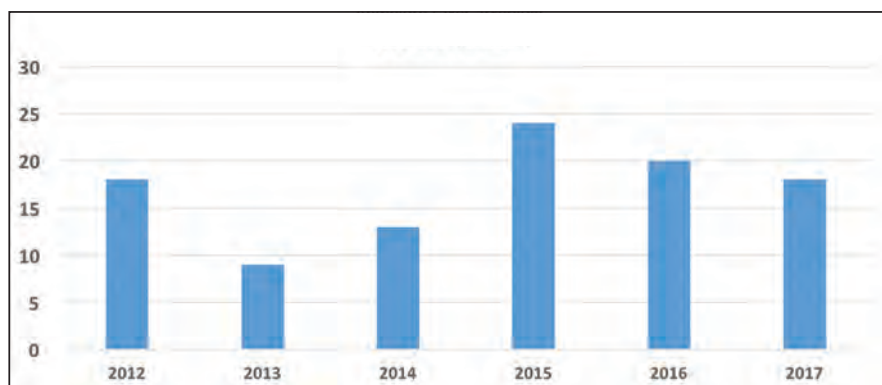
Fra 2015 og til i dag kjenner vi til 16 anmeldte forhold som gjelder antatt ulovlig metallsøking. Det utgjør en fjerdedel av de anmeldte forholdene knyttet til arkeologiske kulturminner i perioden. En del saker gjelder ulovlig graving inne på kjente gravfelt, hvor det er overveiende sannsynlig at man har benyttet metallsøker for å finne et sted å grave. I motsetning til en del av de andre anmeldelsessakene er det lite trolig at de som har gjort dette, ikke har skjønt at det var ulovlig. Flere av stedene er godt skiltet som fredede kulturminner. Flere fylkeskommuner har også rapportert at de kjenner til tilsvarende saker som de har valgt å ikke anmelde, fordi de antar at det vil være umulig å finne gjerningspersonene. Andre saker gjelder manglende innrapportering av funn eller ulovlig metallsøking på andre typer automatisk fredede arkeologiske kulturminner enn gravfelt.

Den meste kjente saken gjelder en mann som i Agder lagmannsrett ble dømt til 21 dagers fengsel for underslag av gjenstander han hadde funnet med metalldetektor (sak LA-2016-149919). Vedkommende ble opprinnelig dømt i Larvik tingrett i 2016, men anket saken. I sommer ble han dømt til 14 dager ubetinget fengsel.

Antallet anmeldelsessaker knyttet til metallsøking er bekymringsfullt. Selv om de aller fleste private metallsøkere er ærlige og dyktige folk, er det et alvorlig tankekors at så mye som en fjerdedel av de kjente anmeldelsene knyttet til arkeologiske kulturminner i en treårsperiode angår én enkelt fritidsaktivitet. Det er ingen som vet sikkert hvor mange aktive metallsø-

Anmeldelser (arkeologi) fra 2012 t.o.m. oktober 2017.

kere som finnes i Norge. Den åpne Facebook-gruppen «Metalldetektor i Norge» har mer enn 7500 medlemmer. Mange av medlemmene er ikke selv aktive metallsøkere, men arkeologer, historieinteresserte og andre nysgjerrige. Samtidig er det klart at det sikkert også er mange metallsøkere som ikke er medlemmer i gruppen. Kanskje et sted mellom 5 og 10 000 aktive metallsøkere i Norge er et greit overslag, selv om andre hevder det er langt færre. Uansett utgjør det en veldig liten andel av landets befolkning. Andelen anmeldelsessaker er derfor svært høy.

Om en fjerdedel av alle anmeldte saker knyttet til arkeologiske kulturminner skjedde i en enkelt kommune med for eksempel 10 000 innbyggere, hadde nok alarmen gått, selv om det bare var en håndfull av innbyggerne som

sto bak forholdene. Når det er sagt, er det veldig viktig å understreke at de aller fleste metallsøkere overhodet ikke gjør noe galt, men tvert imot er dyktige folk med en stor interesse for fortida og som utelukkende ønsker å bidra på en positiv og 100 % lovlig måte.

Mange av de anmeldte forholdene er også oppdaget av samvittighetsfulle metallsøkere

« De lovlydige metallsøkerne er langt flere enn dem som har som jobb å forvalte kulturminnene våre, og de befinner seg over hele landet

som har varslet kulturminnemyndighetene. Som lovlig hobbyutøver ønsker man selvsagt ikke at andre utøvere av den samme hobbyen skal ødelegge for alle. Selv om ingen har ansvar for andres feil og lovbrudd, tror vi at alle typer miljøer – enten det er i byggebransjen, blant ornitologer eller metallsøkere – er tjent med å luke ut dem som ikke følger lover og regler for den aktuelle aktiviteten. Det store flertallet av metallsøkere som aldri gjør noe galt, kan selv bidra til dette gjennom å holde øyne og ører åpne og varsle kulturminnemyndighetene eller politiet når de oppdager mulige lovbrudd. De lovlydige metallsøkerne er langt flere enn dem som har som jobb å forvalte kulturminnene våre, og de befinner seg over hele landet, i alle kommuner og bygdelag, og går i alle fall ikke hjem klokka halv fire.

Opprustingen av «steinalderstien» på Frøya ble igangsatt før arkeologene hadde vurdert saken.

Foto: Anne Haug, Sør-Trøndelag fylkeskommune

Tekst: Seniorrådgiver/jurist **Ellen Hestenes** & Seniorrådgiver/jurist **Baard Birkeland**, Mattilsynet / Ill.-foto: Mattilsynet
// ellen.hestenes@mattilsynet.no & baard.birkeland@mattilsynet.no

Strengere straffer for alvorlig kriminalitet mot dyr

I 2016 ble det avsagt to viktige dommer i Høyesterett som gjelder straffnivået ved alvorlig kriminalitet mot dyr. Dette er de første dommene som er avsagt av Høyesterett etter at dyrevelferdsloven trådte i kraft i 2010. Dommene er viktige fordi straffene skjerpes sammenlignet med tidligere praksis fra Høyesterett. Dette gir signaler både til tingrettene og lagmannsrettene om hvordan straffen skal utmåles i tilsvarende saker. Strengere straffer viser også at samfunnet reagerer når dyr blir utsatt for kriminalitet.

Hvorfor skal vi straffe? Mattilsynet har i lang tid ment at tingrettene har idømt for lave straffer i saker om kriminalitet mot dyr. Lovens strafferammer har langt fra vært benyttet fullt ut. Straffene skal gjenspeile hvordan samfunnet ser på den kriminaliteten som er begått. Holdningen til hvordan vi holder og behandler dyr, har endret seg de senere årene, og vi mener at domstolen ikke har vært helt i takt med samfunnsutviklingen på dette feltet.

For Mattilsynet er det ikke et poeng i seg selv å straffe den enkelte som har brutt loven, men vi mener at straff viser at samfunnet ser alvorlig på ulovlige handlinger eller unnlatelser som har forårsaket lidelse for dyr. Dette vil føre til at noen lar være å gjøre noe de ellers kunne ha gjort. Alle kan bli syke – også de som har ansvar for kjæledyr og produksjonsdyr. Men terskelen for å be om hjelp når man får problemer av praktisk, økonomisk eller helsemessig

art, skal være lav. Det at straffen skjerpes for kriminalitet mot dyr, vil kunne føre til at flere dyr får det bedre. Det kan også bidra til å forhindre dyretragedier.

Skjerpede straffer etter en målrettet strategi. Mattilsynet har over tid arbeidet målrettet for å få relevante saker opp for Høyeste-

« Det var ikke noe galt med straffebestemmelsen, men at dens muligheter ikke ble benyttet

rett, for å få fastsatt et riktig straffnivå. Uten dommer fra landets øverste domstol var det

ingen av tingrettene som så ut til å våge å ta et skritt i retning av skjerpede straffer. Heller ikke påtalemyndighetens påstander tydet på noe ønske om strengere straffer. De følte seg bundet av det de oppfattet var gjeldende rett. Derfor ble man hengende igjen i gammel rettspraksis og et lavt straffnivå i tingrettene.

Mattilsynets mål har vært å få justert straffnivået i samsvar med forarbeidene til en tidligere lovendring fra 2001, da maksimalstraffen for alvorlig dyrevelferds kriminalitet ble økt til tre år. Også forarbeidene til loven fra 2010 påpeker at domstolene hadde vært tilbakeholdne med å idømme strenge straffer, og at de ikke benyttet den strafferammen som allerede lå i loven. Av den grunn ble ikke strafferammen endret i den nye loven. Det var ikke straffebestemmelsen det var noe galt med, men at dens muligheter ikke ble benyttet.

Mattilsynet har hatt flere møter med Politi-

Alle kan bli syke – også de som har ansvar for kjæledyr og produksjonsdyr. Men terskelen for å be om hjelp når man får problemer av praktisk, økonomisk eller helsemessig art, skal være lav. (Illustrasjonsbilde av dyrehold.)

direktoratet (POD). Dette førte til at POD våren 2014 ga føringer om at politiet skulle samarbeide tettere med Mattilsynet i dyrekrimssaker, og at kriminalitet mot dyr skulle analyseres og vurderes i politiets planprosesser. Samtidig ble ansvaret for oppfølging av sakene lokalt lagt til miljøkoordinatoren i det enkelte politidistriktet, og politiet og Mattilsynet arrangerte en felles fagdag.

Kriminalitet mot dyr ble inntatt som tema i Politihøgskolens videreutdanning for erfarne etterforskere og politiadvokater innen miljøkriminalitet. Undervisningen gikk over flere dager, og Mattilsynet bidro både til valget av pensum og til selve undervisningen.

Politikerne våre er opptatt av at kriminalitet mot dyr skal tas alvorlig. Det gjelder også den politiske ledelsen. Landbruks- og matdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet initierte en arbeidsgruppe der Mattilsynet og politiet var med. Gruppen foreslo ulike tiltak som skulle styrke innsatsen mot dyrekrim. Ett av disse var å opprette et eget pilotprosjekt i Trøndelag om mer effektiv samhandling og kompetansedeling mellom politiet og Mattilsynet i alvorlige dyrekrimssaker. I 2016 ble det startet et tilsvarende prosjekt i Rogaland. Mattilsynet har store forventninger til utviklingen av dette samarbeidet og til at de erfaringene som gjøres i prosjektene, etterhvert kan benyttes nasjonalt.

ØKOKRIM har fått det overordnede påtaleansvaret i dyrekrimssaker. Mattilsynet er svært godt fornøyd med engasjementet ØKOKRIM har utvist, og med den faglige dyktigheten de har opparbeidet i denne typen saker. De har også bidratt til kompetansebygging i politiet generelt på dette feltet. ØKOKRIMs innsats har vært helt nødvendig for å få lagt fram de riktige sakene for Høyesterett på en god måte.

«**Lukas-saken**». «Lukas-dommen» ble avsagt 8. februar 2016 og dreide seg om avlaving av hund på en ulovlig måte. Lucas ble bundet

fast til et betongrør og kastet utenfor en bro slik at den druknet. Høyesterett kom til at straffen i utgangspunktet burde være på 120 dager fengsel. De gjorde fradrag for tilståelse, slik at fengselsstraffen til slutt ble 90 dager. Dommen innebærer en vesentlig skjerping av straffeni-vået sammenliknet med Høyesteretts praksis etter dyrevernsloven fra 1974.

I vurderingen ble det lagt vekt på at handle-måten førte til både smerte og alvorlig frykt hos hunden, men at lidelsen heldigvis var kortvarig, og at handlingen både var forsettlig og over-lagt. Det ble lagt noe vekt på at A, selv om han burde visst bedre, trodde dette var en human måte å avlive hunden på.

« Samfunnet er på vei til å håndtere saker som gjelder kriminalitet mot dyr, på en bedre måte enn tidligere

Påtalemyndigheten hadde nedlagt påstand om ti måneders fengsel, en straff Høyesterett oppfattet som «vesentlig for streng». De viste blant annet til at en slik straff ikke ville stå i forhold til et realistisk straffnivå for store dyretragedier.

«**Jøa-saken**». Den 9. november 2016 avsa Høyesterett dom i «Jøa-saken». Det var trolig denne typen saker Høyesterett så for seg da de henviste til et realistisk straffnivå for de store dyretragediene.

I Jøa-saken sultet 92 storfe ihjel over en periode på to måneder grunnet manglende tilsyn og stell. Straffen for handlingen ble satt til ett år og ti måneder. Det ble gitt to måneders fradrag for tilståelse, slik at den endelige straffen ble ett år og åtte måneder.

Høyesterett viste blant annet til forarbei-

dene til dyrevelferdsloven, der personlige problemer skal tillegges begrenset vekt ved utmåling av straff. Dyreholderen hadde samtidig en rekke handlingsalternativer som gjorde at dyretragedien kunne vært unngått. Han hadde imidlertid ikke noe ønske om å påføre dyrene lidelser.

Høyesterett skriver også følgende: «Allmennpreventive hensyn tilsier at det reageres strengt på denne type overtredelser. Straffenivået kan dessuten bidra til å høyne dyrs status og vil gjennom dette kunne ha en holdningsskapende effekt.»

Vi er på vei. Mattilsynet er svært fornøyd med at Høyesterett avsa de ovennevnte dommene i 2016. Dommene omhandler både kjæledyr og produksjonsdyr. Vi er også fornøyd med at de ulike rettskildene og de viktigste vurderingstemaene er omtalt. Straffene for denne typen overtredelser er nå betydelig skjerpet sammenlignet med tidligere.

Vi ser imidlertid at det fremdeles er langt igjen før maksimalstraffen på tre år er benyttet. Selv om det ikke forelå noen vilje om å påføre dyr lidelse i Jøa-saken, har Mattilsynet vanskelig for å se for seg at noen kan påføre større lidelser for så mange dyr. Vi undrer oss over i hvilke tilfeller lovens maksimale strafferamme på tre år skal benyttes. Vi forstår Høyesterett slik at de mener bruk av den høyeste straffen bør forbeholdes tilfeller der en dyreholder aktivt og med vilje påfører dyr stor lidelse, som for eksempel ved tortur.

Dommene vil uansett bli nyttige verktøy i de fleste straffesakene som gjelder dyrevelferd i årene som kommer. Sammen med de andre tiltakene som er gjennomført både i Mattilsynet og i politiet, mener vi at samfunnet er på vei til å håndtere saker som gjelder kriminalitet mot dyr, på en bedre måte enn tidligere.

Forebygging er det beste virkemiddelet, og Mattilsynet mener at tydelige reaksjoner i tilfeller der dyrekrim avdekkes, kan virke nettopp slik.

Tekst: kst. statsadvokat **Monica Krag Pettersen**, Oslo statsadvokatembeter / Foto: **politiet** (halsbånd), **Shutterstock** (ill.bilder).
// monica.krag.pettersen@statsadvokatene.no

Dømt til ubetinget fengsel for bruk av strømførende bjeffehalsbånd

Den 26. juni 2017 avsa Høyesterett nok en straffedom på dyrevelferdsområdet. Dommen følger opp straffnivået i Lukas-dommen og berører hva som anses som vold mot dyr, og hvor grensen går mellom lovlig oppdragervold og straffbar vold.

Den 7. september 2015 møtte en hundeoppdretter opp på Sarpsborg politistasjon og innga en anmeldelse mot en kvinne som hadde kjøpt en valp fra et av kullene hennes. Valpen het Leo og var født 1. februar 2014. Oppdretteren mente eieren mishandlet Leo ved å bruke et strømførende bjeffehalsbånd. Oppdretteren hadde sett Leo ha på seg et slikt halsbånd ved flere tilfeller, blant annet når den sto alene i hundegården. Et bjeffehalsbånd er ment å skulle lære en hund av med å bjeffe. Det har en innebygget føler som registrerer når hunden bjeffer, og som først gir fra seg et lydsignal eller flere hvis hunden bjeffer, og deretter et elektrisk støt dersom hunden fortsetter bjeffingen. Det er altså ikke eieren som bestemmer når halsbåndet skal avgi støt – det skjer automatisk når føleren i halsbåndet registrerer (et nytt) bjeff.

Strømførende bjeffehalsbånd selges på nett og over disk i noen dyrebutikker. Bruken av slike strømhalsbånd er imidlertid forbudt i Norge. Forbudet er gitt i forskrift om bruk av elektrisk strøm ved trening av hund §3: Strøm kan bare brukes i hundeoppdragelse for å avvenne hund fra å jage på beitedyr og vilt. Treningen må utføres av kompetent personell. Ved treningen brukes fjernstyrte strømhalsbånd hvor støtet gis av treneren på riktig tidspunkt. Bjeffehalsbånd gir automatiske støt ved bjeff

og kan ikke benyttes ved denne treningen. Bjeffehalsbånd har derfor ikke noe lovlig anvendelsesområde i Norge.

Under etterforskningen kom det frem at eieren hadde brukt to ulike bjeffehalsbånd på Leo: ett av ukjent merke, og ett av merket Canicalm Num Axes. Båndet av ukjent merke ble brukt én gang da Leo var rundt ni måneder gammel. Leo reagerte sterkt da båndet begynte å avgi støt. Han pep, skrek og virket hysterisk. Etter

« Da Leo ble avlivet hadde han fått våteksem i halsregionen og begynt å bite

denne reaksjonen ble det ikke brukt mer. Det andre båndet ble kjøpt og tatt i bruk da Leo var noe over ett år gammel. Dette båndet ble brukt med strøm i om lag to seksukers perioder. Da batteriene gikk tomme, ble halsbåndet brukt uten strøm i omtrent åtte uker, frem til 24. august 2015. Leo ble da avlivet. Han var ett og et halvt år gammel, hadde fått våteksem i halsregionen og begynt å bite.

På bakgrunn av det som kom frem under etterforskningen, ble det tatt ut tiltale mot eieren

for overtredelse av forskrift om bruk av elektrisk strøm ved trening av hund §3. Det ble også tatt ut tiltale mot eieren for å ha utøvd vold mot hunden jf. dyrevelferdsloven §14 bokstav a, blant annet bruk av strømhalsbåndene med og uten strøm. Straffehjemmelen er i dyrevelferdsloven §37, og tiltalen lød på grov overtredelse av begge bestemmelser jf. bestemmelsens annet ledd, med en strafferamme på fengsel i inntil tre år. Bakgrunnen for at forholdet ble vurdert som grovt, var omfanget av bruken av strømhalsbånd. Det siste halsbåndet hadde blitt brukt jevnlig over en halvtårsperiode, tilsvarende en tredjedel av Leos liv.

Sarpsborg tingrett behandlet tiltalen mot eieren i midten av august 2016. Påtalemyndigheten påsto domfellelse og la ned påstand om en straff på 24 dager ubetinget fengsel. Dom ble avsagt 25. august 2016. Tingretten fant eieren skyldig i samsvar med tiltalebeslutningen og dømte henne til 15 dager ubetinget fengsel samt saksomkostninger. Hundeeieren anket tingrettens saksbehandling, bevisbedømmelse, lovanvendelse og straffutmåling. Borgarting lagmannsrett behandlet anken over bevisbedømmelsen og lovanvendelsen i januar 2017. Påtalemyndigheten påsto nok en gang domfellelse i henhold til tiltalebeslutningen og la ned påstand om strengere straff; fengsel i 60 dag-

er, hvorav halvparten betinget. Ved Borgarting lagmannsretts dom av 17. januar 2017 ble eieren funnet skyldig i simpel overtredelse av begge straffebud, likevel slik at straffen ble økt til 21 dager ubetinget fengsel, og eieren ble også for lagmannsretten idømt saksomkostninger. Lagmannsrettens dom ble avsagt under dissens. En fagdommer og to meddommere mente at det var tilstrekkelig å reagere med betinget fengselsstraff og bot.

Eieren anket lagmannsrettens lovanvendelse, straffutmåling og saksbehandling til Høyesterett. Til lovanvendelsesanken ble det anført at bruken av det andre strømhalsbåndet ikke var «vold» etter dyrevelferdsloven § 14 bokstav a, idet det var snakk om vold i oppdragerøyemed som kun ga Leo mindre ubehag og smerte, og at voldsbegrepet i dyrevelferdsloven kun er ment å ramme kvalifiserte klanderverdige handlinger.

Høyesteretts ankeutvalg tillot anken over lovanvendelsen og straffutmålingen fremmet, og anken ble behandlet i Høyesterett 21. juni 2017. Undertegnede var oppnevnt som aktor og møtte

for påtalemyndigheten. Før ankeforhandlingen ble det fra påtalemyndighetens side varslet at straffen måtte økes til 60 dager ubetinget fengsel fordi overtredelsene var grove.

Høyesterett avsa dom i saken den 26. juni 2017. Tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, ble stadfestet, og eieren av Leo dømt til 15 dager ubetinget fengsel. Dommen var enstemmig, dog med en mindre dissens som jeg kommer nærmere tilbake til.

Høyesteretts lovanvendelse – voldsbegrepet i dyrevelferdsloven. Dyrevelferdsloven trådte i kraft 1. januar 2010. I denne avgjørelsen tar Høyesterett for første gang stilling til tolkningsspørsmål relatert til forståelsen av dyrevelferdsloven § 14 bokstav a og forbudet mot å «utøve vold mot dyr».

Etter å ha sett hen til forarbeidene og en naturlig forståelse av begrepet vold i alminnelig språkbruk, legger Høyesterett til grunn at «vold» omfatter både fysisk og psykisk vold. Voldsbegrepet i dyrevelferdsloven er dermed

videre enn i straffeloven, hvor kun fysisk vold omfattes. At voldsbegrepet i dyrevelferdsloven ikke har det samme innholdet som i straffeloven, begrunnes ytterligere med at det er dyr som er objektet for handlingen. De har andre sanser og skiller seg mentalt fra mennesker.

Voldsbegrepets nedre grense. Når det gjelder den nedre grensen for hva som er vold etter dyrevelferdsloven § 14 bokstav a, peker Høyesterett på at graden av voldsomhet og handlingens krenkende karakter er det sentrale. I saker som ikke gjelder dyremishandling, og hvor voldsutøvelsen ikke er åpenbar, er det avgjørende om handlingen går lengre enn det som er nødvendig ut fra hensynet til et forsvarlig hundehold.

Hva er så forsvarlig hundehold? Hvor skal grensen gå mellom lovlige korrekser og straffbar vold? For det første peker Høyesterett i dommen på at det må være forholdsmessighet mellom refselse og «forseelse». Videre må korreksjonen være egnet til å styre dyrets atferd i riktig

Under etterforskningen kom det frem at eieren hadde brukt to ulike bjeffehalsbånd på Leo. Et av de ble kjøpt og tatt i bruk da Leo var noe over ett år gammel. Dette båndet ble brukt med strøm i om lag to seksukers perioder. Da batteriene gikk tomme, ble halsbåndet brukt uten strøm i omtrent åtte uker, til Leo ble da avlivet. Han var ett og et halvt år gammel, hadde fått våteksem i halsregionen og begynt å bite.

Dyrevelferdsloven § 14

Det er forbudt å:

- a) utøve vold mot dyr,
- b) hensette dyr i hjelpeløs tilstand,
- c) ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr, og
- d) bruke levende dyr som fôr eller agn.

retning. Ved denne vurderingen må det ses hen til om det dreier seg om handlinger som etter «allmenn samfunnsmoral oppfattes som klanderverdige». Hva som ligger i dette, skal avgjøres med utgangspunkt i de legislative hensynene bak dyrevelferdsloven: høye etiske mål for behandling av dyr og anerkjennelsen av at dyr har en egenverdi. Høyesterett tar følgelig uttrykkelig avstand fra et generelt vilkår om at handlingen må være spesielt klanderverdig for at det skal være tale om vold etter dyrevelferdsloven § 14 bokstav a.

Den konkrete lovanvendelsen i saken.

Med uttalelsene nevnt over som utgangspunkt kom Høyesterett etter en konkret vurdering til at bruken av det andre halsbåndet med strøm innebar utøvelse av vold mot Leo etter dyrevelferdsloven § 14 bokstav a. Bruken av halsbåndet var ikke med rimelighet et nødvendig og proporsjonalt virkemiddel i oppdragelsen. Det ble vist til at halsbåndet ikke skiller mellom alminnelige og uønskede bjeff, og at det fratok Leo muligheten til å utøve naturlig atferd. Ettersom halsbåndet ikke skilte mellom bjeffene, var det heller ikke egnet til å avlære uønsket bjeffing. Når halsbåndet avga støt og påførte Leo ubehag, innebar bruken «vold» – selv om støtene ikke var spesielt smertefulle for ham. Høyesterett fant ikke grunn til å drøfte om bruken av det første halsbåndet var straffbar vold – støtet her var så kraftig at voldsbruken var åpenbar.

Når det gjaldt spørsmålet om bruken av det andre halsbåndet uten strøm var «vold» etter dyrevelferdsloven § 14 bokstav a, delte Høyesterett seg i et flertall og et mindretall (4–1). Flertallet svarte bekreftende under henvisning til at bruken av halsbåndet uten strøm innebar et psykisk stress på Leo som undertrykket hans naturlige bjeffatferd, grunnet hans tidligere erfaringer med halsbåndet brukt med strøm. Mindretallet mente på sin side at det i volds-

begrepet må innfortolkes et krav om bruk av fysisk makt og kraftanvendelse mot dyret, jf. ordlyden å «utøve» vold. Bruken av halsbåndet uten strøm innebar ingen slik maktbruk, kun en trussel om bruk av vold, og kunne da ikke anses å innebære «vold» etter mindretallets lovforståelse.

Flertallets tolkning er etter min oppfatning best i tråd med den lovforståelse Høyesterett i avgjørelsen nettopp tar til orde for og lovgivers intensjoner. Med et kriterium om fysisk makt og kraftanvendelse blir det lite rom for å straffe psykisk vold mot dyr. Psykisk vold utøves ofte på en måte som ikke innebærer bruk av kraft mot dyret. Det avgjørende må i stedet være om

« Leos eier hadde forsettlig overtrådt bestemmelser som uttrykkelig forbyr bruk av strøm i oppdragelsesøymed

dyret blir utsatt for fysiske eller psykiske påkjenninger det er rimelig å karakterisere som vold, uavhengig av måten dette er gjort på.

Straffutmålingen. Høyesterett fastsatte som nevnt straffen til 15 dager fengsel. Hva gjelder de generelle prinsippene for straffutmålingen, ble uttalelsene fra Lukas-dommen (HR-2016-295-A) fulgt opp: Det er først og fremst handlingens grovhet som er styrende. Ved den konkrete utmålingen ble det lagt vekt på at Leos eier forsettlig hadde overtrådt bestemmelser som uttrykkelig forbyr bruk av strøm i oppdragelsesøymed, og på den måten utøvd vold mot hunden. Det måtte derfor reageres med en ubetinget fengselsstraff. Det ble videre vist til at halsbånd med strøm ble brukt over en nokså

lang periode. Allmennpreventive hensyn ble også, med henvisning til den lave oppdagelsesrisikoen og at Leo var helt prisgitt sin eier, tillagt stor vekt. Dette er i samsvar med utviklingen fra Høyesterett i miljøkrimsakene og er senest blitt fulgt opp i Høyesteretts avgjørelse i saken om hummerfiskeren (HR-2017-1978-A).

Straffutmålingen i Lukas-dommen og i Jøa-dommen (HR-2016-2285-A) ble ansett å ha liten overføringsverdi ved den konkrete utmålingen, idet denne saken etter Høyesteretts syn var av en helt annen karakter. Den gjaldt ikke grove overtredelser og dyremishandling, men handlinger i oppdragelsesøymed med liten grad av voldsutøvelse og hvor eierens intensjon var å gi hunden en god liv.

Det kan diskuteres om ikke Høyesterett her skaper en for stor distanse mellom sakene, og særlig til Lukas-dommen. Lukas ble drept, og det på en ganske bestialsk måte. Dyr har imidlertid ikke rettsvern mot å bli avlivet, og Lukas ble utsatt for en nokså kortvarig frykt og smerte. Selv om frykten og smerten klart var av kvalifisert karakter, levde Leo på sin side med frykt og ubehag som undertrykket hans naturlige hundeatferd i en tredjedel av sitt liv. Resultatet for Leo ble også det samme – han ble til sist avlivet. Hva er totalt sett verst for hunden dyrevelferdsmessig sett?

Videre kan det stilles spørsmål ved hvor relevant det er at eieren hadde gode intensjoner. Hun brukte halsbåndet for å kunne ta med Leo på tur og ute blant folk, ellers bjeffet han for mye. Likevel hadde eieren her ikke på noe tidspunkt gjort det man må kunne kreve av en ansvarlig hundeeier som opplever utfordringer med sin hund: gå på dressurkurs. I stedet gikk hun altså til anskaffelse av et ulovlig og uhensiktsmessig virkemiddel som påførte Leo lidelser og stress og gikk til og med til innkjøp av et halsbånd nummer to, vel vitende om Leos reaksjoner på det første.

Tekst: miljøkoordinator **Asbjørn Vigane**, & politiadvokat **Lars Fredrik Bråten** Sør-Vest politidistrikt / Foto: **politiet**
// asbjorn.vigane@politiet.no / lars.fredrik.braten@politiet.no

Bildene i artikkelen viser det lokale dyrelivet i Rogaland.

Dyrekrimprosjekt i Rogaland

Etter at Trøndelag politidistrikt opprettet en dyrekrimgruppe som et pilotprosjekt i 2015, fulgte Rogaland etter. Utgangspunktet var at Nordsjø- og miljøseksjonen, som hadde miljøkoordinator, hadde hatt et godt samarbeid med det lokale mattilsynet i flere år.

Det ble gjennomført flere møter i året, hvor både enkeltsaker og mer generelle problemstillinger ble tatt opp. Hovedvekten lå på produksjonsdyr, men også andre saker, som matsikkerhet og hold av kjæledyr, ble diskutert.

Saksfordelingsdirektivet lokalt var da som nå at kun saker som blir anmeldt av Mattilsynet, ble etterforsket ved Nordsjø- og miljøseksjonen. Øvrige saker ble etterforsket ved geografiske enheter som ba om bistand fra Nordsjø- og miljøseksjonen ved behov. Det ble også gjennomført møter for i kompetanseoverføring, for eksempel om bevissikring og bevisvurdering. På dette møtet deltok flere av Mattilsynets kontorer ved hjelp av videolink. Allerede den gang ble saker som hadde blitt anmeldt av Mattilsynet, prioritert og tatt tak i.

Nærmest over natta ble det klart at Rogaland også skulle få være «dyrepoliti».

Rogaland har mye dyrehold, blant annet pelsdyrfarmer, noe som gjorde det naturlig å legge et slikt prosjekt til denne landsdelen. Begrepet «dyrepoliti» har skapt en del misforståelser. Forventninger og oppfatninger om at dyrekrimprosjektet skulle innebære et isolert spesialpoliti med ensidig fokus på dyrevelferd, egen organisering og egne uniformer etter modell fra amerikanske tv-serier, sitter fortsatt

igjen hos mange. Realiteten er en ganske annen, og det har i det siste blitt publisert presseoppslag som «Dyrepolitiet finnes ikke» (ref. artikkel i Stavanger Aftenblad 15.10.2017.)

Utfordringer. Politiet og tilsynsforvaltningen har ulike formål, tilnærminger og virkemidler. Rettighetene og pliktene til den som undersøkes, vil variere alt etter hvem som etterforsker, og hvordan etterforskningen foregår. Forskjellene kan være rent juridiske, eller også tilknyttet kultur eller kompetanse. Utbredt kontakt mellom politiet og Mattilsynet er av stor betydning for å kunne identifisere felter med ulik forståelse. Det er naturlig med utfordringer i et slikt samarbeid. Når en kjenner hverandre godt, og har forståelse for hverandres bakgrunn og arbeidsmetoder, er det imidlertid enklere å løse opp i de flokene som måtte oppstå underveis.

Hvordan har vi løst oppdraget? Mandatet vi fikk, var det samme som Sør-Trøndelag tidligere hadde fått. Utdrag:

Pilotprosjektet skal legge vekt på samarbeid, kompetanseutveksling og møtepunkter mellom politidistriktet og det lokale mattilsyn. Pilotprosjektet skal også arbeide for å få best mulig rutiner på behandling av straffesaker som

« Nærmest over natta ble det klart at Rogaland også skulle få være «dyrepoliti»

gjelder dyrevelferdskriminalitet, bedre samarbeid i forbindelse med anmeldelser fra Mattilsynet, om saksbehandlingstiden i disse saker kan reduseres og hvordan kunnskap om grovhet/alvorsgrad kan formidles til påtalemyndighetene, da slik kunnskap er viktig for valg av straffepåstand. Pilotprosjektet navngis «Dyrekrim», slik at hensikten synliggjøres.

Som en del av prosjektet er det opprettet en egen stilling, spesialist på dyrevelferd. Spesialisten har ansvaret for prosjektet og oppfølgingen av saksområdet. Politioverbetjent Ole Johan Røykenes er ansatt i stillingen og får bistand fra resten av seksjonen i sitt arbeid. Grunnlaget for arbeidet er den nasjonale samarbeidsavtalen mellom politiet og Mattilsynet inngått i juni 2015.

Vi har valgt en løsning som ivaretar skillet mellom tilsynsoppgaver og utøvelse av politimyndighet / straffesaksbehandling. Det er fortsatt Mattilsynet som skal ta i mot og behandle tips om brudd på dyrevelferdslovgivningen. Om et varsel eller en anmeldelse kommer direkte

til politiet, legger vi den frem for Mattilsynet, helst før etterforskning iverksettes, jf. påtaleinstruksen § 7-3. Dette har vist seg å fungere godt i praksis. Et konkret tips om mishandling av en hund som kom direkte til politiet, ble kanalisert til Mattilsynet. Mattilsynet responderte ved å foreta et tilsyn hjemme hos vedkommende og følge opp med sine virkemidler.

Mattilsynet anmelder grove overtredelser til politiet, som så etterforsker sakene. Dialogen med Mattilsynet i tilknytning til disse anmeldelsene er god. Det er også verdt å nevne at det finnes flere eksempler på saker som har blitt anmeldt av andre enn Mattilsynet, og hvor geografiske enheter har etterforsket og irtteført sakene på en veldig god måte.

Best mulig behandling av saker fra A til Å. Et annet viktig resultat av dyrevelferdsprosjektet er arbeidet med en veileder for samarbeid mellom politiet og Mattilsynet. Arbeidsgruppen ledes av Røykenes og består av representanter fra Mattilsynet og

politiet. I tillegg er det en styringsgruppe med deltakere fra begge etater hvor også Rogaland statsadvokatembeter deltar. Arbeidet med veilederen er i slutfasen, og tanken er at den skal kunne benyttes ved alt fra politiarbeid på stedet i form av tiltakskort, til under de senere fasene i en sak.

Hovedformålet med veilederen er å skape forutsetninger for et godt samarbeid med løpende kontakt samt å beskrive mulige møtepunkter mellom Sør-Vest politidistrikt og Mattilsynet. Det skal sikres løsninger som fører til at dyrevelferdssaker får en best mulig behandling fra de oppdages, til de eventuelt behandles i retten. Et annet mål med veilederen er å sørge for at de riktige sakene blir riktig etterforsket og får en riktig avgjørelse i tråd med lovens intensjon.

For å oppnå dette er det laget forslag til intern opplæring både hos politiet og Mattilsynet, med fokus på veilederens tiltakskort, plan for mediehandtering samt eksempler som kan brukes i enkeltsaker.

Tekst: politiadvokat **Magnus Engh Juel**, ØKOKRIM / Foto: **politiet**
// magnus.ENGH.juel@politiet.no

En ansatt døde og to andre fikk alvorlige brannskader som følge av brannen i Trøndelag i mai 2015.

Fatal ulykke i Trøndelag

Om ettermiddagen 26. mai 2015 oppsto en større bensinlekkasje, med påfølgende brann, i tankrommet i lokalene til et selskap som har demontering av biler som hovedvirksomhet. Ulykken fikk fatalt utfall. Daglig leder og selskapet er nå rettskraftig dømt i tingretten.

Bensinlekkasjen resulterte i en brann med sterk varme- og røykutvikling. En ansatt døde som følge av brannen, mens to andre fikk alvorlige brannskader. Etterforskningen avdekket at selskapets tankanlegg hadde betydelige mangler, jf. brann- og eksplosjonsvernloven § 42 jf. § 5 jf. forskrift om håndtering av brannfarlig, reaksjonsfarlig og trykksatt stoff samt utstyr og anlegg som benyttes ved håndteringen § 8 første ledd. I tillegg avdekket etterforskningen at det ikke var utarbeidet internkontroll med risikoanalyse som kartla arbeidstakernes sikkerhet ved eventuelle lekkasjer fra tankanlegget, jf. arbeidsmiljøloven § 3-1 første ledd, jf. annet ledd bokstav c og e.

Både daglig leder og selskapet ble tiltalt og senere domfelt i tingretten for brudd på ovennevnte lover. Retten kom, under betydelig tvil, til at daglig leder skulle dømmes til 90 dagers betinget fengsel og 25 000 kroner i ubetinget bot, i tråd med aktors påstand. Retten ga samtidig uttrykk for at den var usikker på om det heller burde utmåles en straff på dels betinget og dels ubetinget fengsel. Foretaket ble dømt til 500 000 kroner i bot. Selskapets økonomi hadde svekket seg betydelig etter ulykken, noe som ble hensyntatt.

Tekst: førstestatsadvokat **Tarjei Istad** & teamkonsulent **Heidi Charlotte Horn Talgø**, ØKOKRIM / Foto: **Riksantikvaren**
// tarjei.istad@politiet.no & heidi.charlotte.horn.talgo@politiet.no

400 000 kroner i bot for uaktsom skade på middelalderkirke

Ned mot fjorden ved Tingvoll på Nordmøre ligger Tingvoll kirke, en av ca. 160 middelalderkirker i stein i Norge. På kirkens hjørner og i buer rundt portal og vinduer er det brukt kvaderhogd marmorstein, såkalt kvaderstein. Kirken fra slutten av 1100-tallet var ikke så spesiell i sin tid, men er i dag et viktig kulturminne, fordi de fleste av steinkirkene som står igjen, er bygget om i større grad enn Tingvoll kirke. Ifølge seniorrådgiver Leif Anker hos Riksantikvaren har den i dag «høy nasjonal verdi».

1920-tallets puss skulle vekk. Heller ikke Tingvoll kirke er helt fri for endringer, blant annet er kirkens nordvegg, østgavl og hele koret dekket med puss. Denne pussen er for det meste dekket med en slags slemming som overflatebehandling. Disse arbeidene ble utført ved restaurering av kirken i 1928, og i dag ønsker man å fjerne pussen for å få frem den opprinnelige steinveggen. Tingvoll kommune la derfor i februar 2016 ut et anbud hvor det blant annet het:

«I 2016–17 skal det gjennomføres istandsetting av de pussede veggflatene; dvs. skipets nordvegg, hele koret og skipets østgavl. Arbeidet skal gjennomføres med en kvalifisert gjennomgang av flate-for-flate, hvor sekundære reparasjoner og moderne materialbruk skal fjernes, og veggene deretter flekkpusses og ettersees der det er behov. Veggene skal til slutt hvittes med tradisjonell kalkhvitting.»

Det fremgikk av anbudet at kirken er automatisk fredet, slik alle kirker fra før reformasjonen (1537) er i henhold til kulturminneloven §4 første ledd bokstav a. Anbudet oppstilte derfor følgende premisser for arbeidet:

«Det følger av kirkens vernestatus som fre-

det at langsiktig bevaring av kirkebygningen er det overordnede hensyn. Antikvariske premisser ligger således til grunn for gjennomføring av istandsettingsarbeidet. Dette gjelder både metoder for gjennomføring og materialbruk. Istandsetting og reparasjon skal derfor baseres på arbeidsteknikker og materialbruk i overensstemmelse med bygningens opprinnelige løsninger.»

Det var et krav at språket på byggeplassen skulle være norsk. Et selskap som spesialiserer seg på restaurering av kulturhistoriske bygninger, fikk anbudet. Selskapet har drevet i ca. 20 år, og en del av forretningsmodellen er

tuftet på samarbeid med erkebispedømmet i Vilnius i Litauen.

Ikke maling, hva da? Anbudet anga bruk av malingsfjerning som metode for å fjerne overflatebehandlingen, men det ble raskt klart at dette ikke fungerte. Entreprenøren forsøkte da flere andre metoder, blant annet benlim, hvor overflatebelegget enkelt sagt skal følge med når man fjerner det stivnede limet. Dette fungerte heller ikke.

Selskapets daglige leder og anleggslederen kom da i samråd frem til at de skulle forsøke vinkelsliper og betongsliper. Etter utprøving av utstyret mente anleggslederen at man ikke fikk god nok kontroll på vinkelsliperen, men at betongsliperen med dybdeinnstilling og to håndtak kunne brukes. Han var i e-postkontakt med Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, men forela ikke betongslipermetoden for sin kontakt der. Anleggslederen sa i retten at han «skulle drøftet alle muligheter når den kanalen var åpen».

Representanten for Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider sa i retten at han ikke vurderte bruken av betongsliper med kappe for

« Representanten for Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider sa i retten at han ikke vurderte bruken av betongsliper med kappe for dybdejustering som uaktsom i seg selv

Slipeskader på kirkens marmorstein.

dybdejustering som uaktsom i seg selv, men at det ikke kunne brukes mot kvadersteinen.

Nordmøre tingrett: «arbeidere med til dels svært dårlige norskkunnskaper».

Anleggslederen ga instruksjoner til to litauiske murere som skulle gjøre jobben. Han forklarte i retten at han hadde sagt at de måtte holde seg unna steinen i hjørner og buer. Litauerne svarte ingenting, men anleggslederen trodde de hadde forstått anvisningene. Det ble ikke gjort opptegninger eller annet for å sikre at de ikke slipte på kvadersteinen.

Anvisningene ble gitt på norsk. Under avhør i retten av den av de to litauerne som skulle kunne norsk, ble det klart at norskkunnskapene hans var dårlige, også når man tar høyde for at det var telefonavhør på mobiltelefon. Den daglige lederen uttalte i retten:

«Hvis vi går akkurat på det med kommunikasjon, så er det jo helt klart at de som har lært seg norsk, vil gi uttrykk for at de kan det, og det er nok. L har nok et ansvar for at han ikke spør når han er usikker, men det ligger jo helt klart et ansvar på de som kommuniserer at man forsikrer seg om at det som er sagt, er oppfattet.»

Resultatet var at litauerne også slipte kvaderstein, noe som førte til slipeskader på ca. femti kvaderstein, varierende fra mindre slipesmerker til slip over hele den synlig siden. Arbeidene pågikk gjennom en hel dag uten særlig tilsyn: Anleggslederen dro ca. kl. 1000, og basen var ikke ofte til stede for å holde oppsyn med arbeidene. «Og en ting er jo det man kommuniserer der og da, det er jo også en oppfølging som mangler», sa den daglige lederen i sin forklaring i retten.

Retten konkluderer med at det også gikk for fort. Det fremgikk av dokumenter beslaglagt under ransakingen og den ene litauerens forklaring at de to litauerne som gjorde jobben, ble lønnet som ufaglærte uten bransjeerfaring, i motsetning til de som opprinnelig skulle utføre arbeidet. Litauerne var imidlertid klare på at de kunne restaureringsarbeid på mur, og at de

ikke ville slipt på hjørner og buer om de hadde fått beskjed om å ikke gjøre det, men noen slik beskjed hadde de ikke oppfattet.

Ut fra dette uttalte Nordmøre tingrett i dommen 8. september 2017:

«Det er samlet sett tale om grov svikt hos en profesjonell aktør.»

Verktøyspor og bumerker tapt for alltid.

Estetisk er skaden begrenset, i hvert fall for andre enn fagfolk. Informasjonsverdien i steinen er imidlertid redusert, og deler kan være tapt for alltid. Sakkyndige fra Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider og Riksantikvaren forklarte i retten at verktøyspor, bumerker og steinhoggermerker kan være tapt. Dette gjelder selv om det er intakt stein andre steder på kirken, fordi det kan ha vært brukt ulike steinhuggere og ulike metoder i løpet av 20–30 års byggetid.

Kirkevergen varslet Riksantikvaren.

Da kirkevergen oppdaget skadene, varslet hun Riksantikvaren, som etter hvert anmeldte forholdet til ØKOKRIM. ØKOKRIM etterforsket saken frem mot et forelegg 22. desember 2016, som ikke ble vedtatt. Fristen for vedtakelse av forelegget ble utsatt til 10. mars 2017. Da forelegget fortsatt ikke ble vedtatt, ble saken oversendt Nordmøre tingrett 7. april 2017, og det ble holdt hovedforhandling over to og en halv dag den første uken i september.

Hovedforhandlingen omfattet befaring, hvor også mye av bevisførselen ble gjort unna. Forklaring på stedet med det aktuelle verktøyet tilgjengelig ga en god opplysning av saken. Ikke minst var det viktig at rettens administrator sørget for at begge de sakkyndige var med da skadene skulle påvises.

En følbar bot. På miljøkrimområdet er det dessverre altfor ofte sprikende underrettspraksis; slik er det også innenfor kulturminnekriminaliteten. Noen straffutmålinger er så lave at den allmennpreventive effekten er forsvinnende liten, for eksempel foretaksbo-

Et bumerke er et kjennetegn og eiermerke som fra gammel tid og til begynnelsen av 1900-tallet ble anbrakt på hus, redskaper, bruksting og dyr (femerker), både i Norge og i andre land. Bumerket var personlig, men kunne også følge en gård eller en slekt gjennom noen generasjoner, og da oftest med stadig nye småendringer i merkets utseende. Bumerkene

er dannet av enkle streker uten faste farger. Bumerker kan bestå av runer, bokstaver, tall, internasjonale figurer som kors og stjerner, konturene til enkle geometriske figurer eller redskaper og lignende. Bumerker ble også brukt som underskrift av folk som ikke kunne skrive.

Kilde: www.snl.no

ten på 30 000 kroner til selskapet som knakk langsteinen i Steigen under en kantslått (LH-2015-183666).

Etter ØKOKRIMs syn tok Nordmøre tingrett et riktigere og mer prinsipielt utgangspunkt under henvisning til HR-2017-1298-A i saken om Tingvoll kirke. De uttalte at gitt de konkrete omstendighetene var 600 000 kroner et riktig utgangspunkt. Retten pekte på svikt «på flere steder i vurderingene av så vel bruk av menneskap, metoder og utstyr», noe som begrunnet at det etter rettens syn forelå særdeles skjerpene omstendigheter. Det het i dommen:

«Selv om det er tale om et uaktsomt lovbrudd, er de allmennpreventive hensyn fremtredende.»

Det var skjerpene at den såkalte kildeverdien, muligheten for videre studier og sammenligning, var sterkt redusert på et kulturminne av nasjonal verdi.

Retten la i formildende retning vekt på konsekvensene saken hadde hatt, og kan få, for

entreprenøren, og videre på selskapets erkjennelse av straffansvar fra første politiavhør. Boten ble satt til 400 000 kroner, og dette ble ikke anket av selskapet. Aktors påstand hadde

« Kirkene er monumenter i lokalsamfunnene landet rundt, og de bærer bud om de lange linjer i historien, og slik er de også viktige kilder til vår historie

også vært 400 000, etter reduksjon fra 600 000 angitt i forelegget. Reduksjonen skyldtes at saken hadde hatt større virkninger for entreprenøren enn påtalemyndigheten var klar over, og at bruk av betongsliper ikke var uaktsomt som sådan.

Erstatningskravet ble frafalt, fordi det i retten var uklart om arbeidene som erstatningen skulle dekke, skulle utføres. Frafall av erstatningskravet og redusert påstand gjorde at det ikke ble nedlagt påstand om saksomkostninger.

Fagmyndigheten opptatt av dommens allmennpreventive virkning.

Riksantikvar Jørn Holme uttalte til dommen:

– Kirkene er monumenter i lokalsamfunnene landet rundt, og de bærer bud om de lange linjer i historien, og slik er de også viktige kilder til vår historie. Middelalderkirkene er særlig viktige fordi de skriftlige kildene fra eldre tider er så få her i landet. Det er derfor svært viktig at det reageres klart og tydelig når skadeverk blir utført. Viktige spor er slettet for all framtid, og dette av et firma som har markedsført seg som spesialister overfor kirken.

Trøndelag politidistrikt og Møre og Romsdal politidistrikt bisto ØKOKRIM under etterforskningen.

Tekst: teamkonsulent **Nina Norset Little**, ØKOKRIM / Foto: **politiet**
// nina.norset.little@politiet.no

Årets miljøseminar ble gjennomført i samarbeid med Sør-Vest politidistrikt.

Miljøseminar 2017

Årlig arrangerer miljøkrimavdelingen hos ØKOKRIM miljøseminar for politi og påtalemyndighet fra hele landet. Årets seminar fant sted 29.–31. august i Stavanger og hadde cirka 74 deltakere. Samtlige politidistrikter var representert, i tillegg til Sysselmannen på Svalbard og Utrykningspolitiet. Gledelig og viktig er det at flere statsadvokater deltok, blant annet var Riksadvokaten representert ved førstestatsadvokat Terje Nybøe.

I denne «endringens tid» for politiet og muligens også for ØKOKRIM er seminaret viktigere enn noen gang, både fordi vi får mulighet til å møte gode kollegaer fra hele landet, og fordi vi får vist frem noe av jobben vi gjør, og kompetansen vi har. Distriktene må forstå at miljøkrimarbeidet vil bli skadelidende om miljøkrimavdelingen og ØKOKRIM flyttes eller legges ned.

Gjennomføringen av seminaret gikk veldig fint, og hotellet i Stavanger bød på fin atmosfære, deilig mat og svært gode fasiliteter. Flink foredragsholdere gjorde at dagene innendørs gikk unna. Det skal også nevnes at vi var svært

heldige med været og utflukten til jærstrendene, kyndig ledet av Knut Henrik Dagestad, en svært kunnskapsrik og engasjert ansatt i Statens naturoppsyn. På turen fikk vi en grundig innføring i utfordringer knyttet til verneområdene langs strendene, som er mye brukt av ulike brukergrupper, samt flere leksjoner om det såkalte sanddyneøkosystemets biologi og økologi. Dette er en artsrik og svært spennende naturtype som for Norge sin del kun er å finne langs Jærens kystlinje.

Oppsummert kan vi konkludere med at årets seminar falt i svært god jord blant de al-

ler fleste deltakerne. Det må vi si oss fornøyd med. For første gang brukte miljøkrimavdelingen SurveyXact til evalueringsundersøkelsen. Dette er et dataverktøy politiet har lisens på gjennom POD, og som vi i fremtiden vil ta i bruk ved alle større arrangementer vi planlegger og gjennomfører.

Neste år er det bestemt at vi skal arrangere seminaret i samarbeid med økoteamene, det vil si ha et felles øko- og miljøseminar. Målsetningen vil være å lage et seminar som kan bygge bro mellom fagmiljøene slik dette er tenkt i nærpolitireformen.

Tekst: teamkonsulent **Heidi Charlotte Horn Talgø**, ØKOKRIM
// heidi.charlotte.horn.talگو@politiet.no

Sentralt miljøforum

8. november gikk sentralt miljøforum av stabelen i ØKOKRIMs lokaler. Til stede var representanter fra ulike direktorat, samt Politidirektoratet.

ØKOKRIM-sjef Trond Erik Schea innledet med å fortelle om politiets nye virksomhetsstrategi. Blant annet har politiet en målsetning om å fortsette og handle i forkant av alvorlige hendelser, noe som medfører økt satsing på forebygging på samtlige av politiets arbeidsfelt, inkludert økonomi og miljø. Schea påpekte videre nødvendigheten av godt samarbeid med tilsynsetatene og et solid kunnskapsgrunnlag for å kunne sette inn ressursene på rett plass. Når det gjelder den omfattende politireformen vi nettopp har gått gjennom, nevnte han at effekten av de store endringene vil bli realisert i 2018.

Også i år hadde ØKOKRIM samlet tilsynsorganer med arbeidsfelt innenfor miljø saker til Sentralt miljøforum. Representantene fra de ulike etatene og tilsynsorganene fikk blant annet høre Terje Nybøs orientering fra Riksadvokaten, hvor han oppfordret tilsynsetatene til å ta hensyn til innholdet i Riksadvokatens mål- og prioriteringsskrivene når de velger å anmelde forhold som de ønsker prioritert. Disse rundskrivene sier hvilke typer overtredelser som skal prioriteres, det kan derfor være formålstjenlig å benytte formuleringene som er brukt i rundskrivet. Han understreket også viktigheten av politiets og påtalemyndighetens samarbeid med tilsynsorganene og direktoratene

og oppfordret samtlige til å gi Riksadvokaten generelle innspill på relevante forhold som de ønsket å informere om.

Politidirektoratet var representert ved seksjonssjef Astrid Borge, som redegjorde for den

« I henhold til rammer og retningslinjer fra Politidirektoratet skal det etableres økonomi- og miljøseksjoner i distriktene

pågående nærpolitireformen og trakk frem satsingen på etterforskning og forebygging. Dette er et løft som skal gjennomføres på samtlige fagområder. Hun nevnte videre at politiet innen utløpet av 2017 skal etablere seks prioriterte funksjoner i samtlige nye politidistrikter. Dette omfatter etterretning, politiråd og politikontakt (samarbeid med kommunen), tjenestekontor, politipatrulje (mest mulig arbeid på stedet), operasjonssentral og felles straffesaksinntak. Alt politiarbeid skal også digitaliseres i større grad. I henhold til rammer og retningslinjer fra

Politidirektoratet skal det etableres økonomi- og miljøseksjoner i distriktene, som igjen skal organiseres i Felles enhet for etterretning og etterforskning (FEE).

Videre gikk runden til tilsynene og direktoratene for en oppdatering på situasjonen hos de enkelte.

Tilsynsorganene fikk også høre siste nytt fra ØKOKRIM ved avdelingsleder Hans Tore Høviskeland og nasjonal miljøkrimkoordinator Sjur Stava, samt erfaringer og synspunkter rundt anmeldelser fra tilsynene til politiet av førstestatsadvokat Tørje Istad.

Høviskeland avsluttet møtet med å takke for oppmøtet og engasjementet. Han oppfordret tilsynsetatene til å vurdere felles aksjoner og andre forebyggende tiltak. Han minnet også de fremmøtte om å sende ØKOKRIM faglig informasjon som de anser som nyttig for politiet, og som kan distribueres intern på politiets kompetansenettverk (KO:DE).

Følgende var representert på Sentralt miljøforum: Kystverket, Sjøfartsdirektoratet, Petroleumstilsynet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Fiskeridirektoratet, Tolletaten, Riksantikvaren, Mattilsynet, Direktoratet for arbeidstilsynet, Miljødirektoratet, Riksadvokaten, Politidirektoratet og ØKOKRIM.

Aktuelle dommer og forelegg

Høyesterett

● HR-2017-1978-A

Ulovlig hummerfiske. En tidligere yrkesfisker ble dømt til fengsel i 21 dager – det dominerende forholdet var brudd på havressursloven § 61 jf. § 16. Han hadde fisket hummer utenfor sesongen og til dels med ulovlig redskap. Noen av hummerne hadde utvendig rogn og noen var under minstemålet. I dommen presiseres det at også overtredelser av havressursloven er omfattet av det skjerpede straffenivået for miljøkriminalitet. I skjerpende retning ble det lagt vekt på allmennpreventive hensyn og på en tidligere dom og flere bøter for tilsvarende forhold. Verken fiskerens alder (82 år) eller innrømmelse av straffeskyld ble tillagt nevneverdig vekt. Han ble videre fradømt retten til å utøve fiske og dømt til inndragning av båt og redskap.

Lagmannsrett

● LH-2017-47487

Unødig lidelse påført rødrev

En 41-årig mann ble idømt betinget fengsel i 30 dager, bot på 20 000 kroner og tap av jaktrett i ett år. Det dominerende forholdet var at han hadde latt hundene sine gå til angrep på en skadet rødrev, jf. naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 15 første ledd andre punktum og dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 20 første ledd. Han hadde filmet hendelsen og utsatt reven for unødig lidelse i den tiden det tok før han avlivet den. Lagmannsretten begrunnet reaksjonsfastsettelsen med at rødreven hadde vært utsatt for unødig lidelse i en relativt kort periode, og at saken var gammel og hadde ligget i over ett år.

● LG-2017-99327

Frifinnelse for graving i sikringssonen til et kulturminne

En grunneier hadde gravd langs veggen til sitt eget verksted. Han ble tiltalt for graving i sikringssonen til et automatisk fredet kulturminne, jf. kulturminneloven § 27 jf. §§ 3, 4 og 6. Lagmannsretten kom til at det var fattet et særskilt vedtak for området om automatisk freding etter kulturminneloven § 6, og at det ikke kunne oppstilles noen særskilt sikringssone utover hva som fremgikk av vedtaket. Lagmannsretten konkluderte med at det var usikkert hvorvidt de aktuelle gravearbeidene hadde skjedd inne på grunnen som var omfattet av fredningsvedtaket, og frifant derfor tiltalte. Dommen er anket av påtalemyndigheten.

● LF-2017-88563

Frifinnelse for ulovlig sankning av egg grunnet rettsvillfarelse

Lagmannsretten frifant, på grunn av rettsvillfarelse, en grunneier for overtredelse av naturmangfoldloven § 75 første ledd jf. § 15 jf. forskrift om jakt og fangsttider 2012–2017 § 6. I perioden 1. april 2012 til 31. mai 2015 hadde grunneieren sanket ca. 2000 fiskemåkeegg på sin egen tomt, til tross for at dette ble ulovlig 1. april 2012. Lagmannsretten kom til at han måtte frifinnes på grunn av rettsvillfarelse, jf. straffeloven (1902) § 57. Det ble lagt avgjørende vekt på uklart regelverk og uriktig eller manglende informasjon fra lokale miljømyndigheter.

● LE-2017-30786

Batterisyre blandet i dyrefôr ved et uhell – unnlatt varsling

En bonde med melkekyr unnlot å varsle Mattilsynet om mistanke om fare for helseskadelige næringsmidler etter at han ble klar over at et traktorbatteri hadde blitt knust og blandet

i dyrefôret, jf. matloven § 28 jf. § 6 første ledd. Han omsatte også næringsmidler (melk) som ikke var trygge, jf. matloven § 28 jf. § 16, og han unnlot å tilkalle veterinær etter batteriuhellet, jf. dyrevelferdsloven § 37 første ledd jf. § 3. Lagmannsretten dømte bonden til 50 000 kroner i ubetinget bot. I begrunnelsen for reaksjonsfastsettelsen vektla retten særlig at det ikke var tale om en forsettlig overtredelse, slik at HR-2016-295-A (Lukas) og HR-2017-1250-A etter rettens syn fikk begrenset overføringsverdi.

● LH-2016-171197

Grove bedragerier – påførte rein skader for å få erstatning for rovvilttap

To reindriftsutøvere ble i lagmannsretten domfelt for grove bedragerier etter å ha søkt om erstatning for rovviltsskader på rein som de selv hadde påført, jf. straffeloven (1902) § 271 jf. 270. De ble videre domfelt for reintyverier, jf. straffeloven (1902) § 258 jf. § 257, og for grove overtredelser av dyrevelferdsloven for skadene de hadde påført rein som ledd i bedrageriet, jf. dyrevelferdsloven § 37 første ledd jf. § 14 første ledd bokstav a. Lagmannsretten fremhevet som særlig skjerpende at de domfelte hadde utnyttet den tillitsbaserte erstatningsordningen for rovvilttap. De domfelte har anket dommen.

● LA-2017-83053 (REVAC)

Se egen omtale på side 13.

Tingrett

● TNOMO-2017-61318

Se egen omtale på side 22.

Ny lovgivning

Forskrift – FOR-2017-08-29-1318

Det er kommet en ny forskrift om tiltak for å forebygge, begrense og bekjempe pankreas-sykdom (PD) hos akvakulturdyr.

Forskriften deler landet inn i en PD-sone

som strekker seg fra Jærens rev ved Søre Rev-tangen til Skjemta i Flatanger, og i to overvåk-ningssoner. Overvåkningssonen i sør strekker seg fra Jærens rev ved Søre Revtangen til gren-sen mellom Norge og Sverige. Overvåkningsso-

nen i nord strekker seg fra fylkesgrensen ved Skjemta i Flatanger til grensen mellom Norge og Russland.

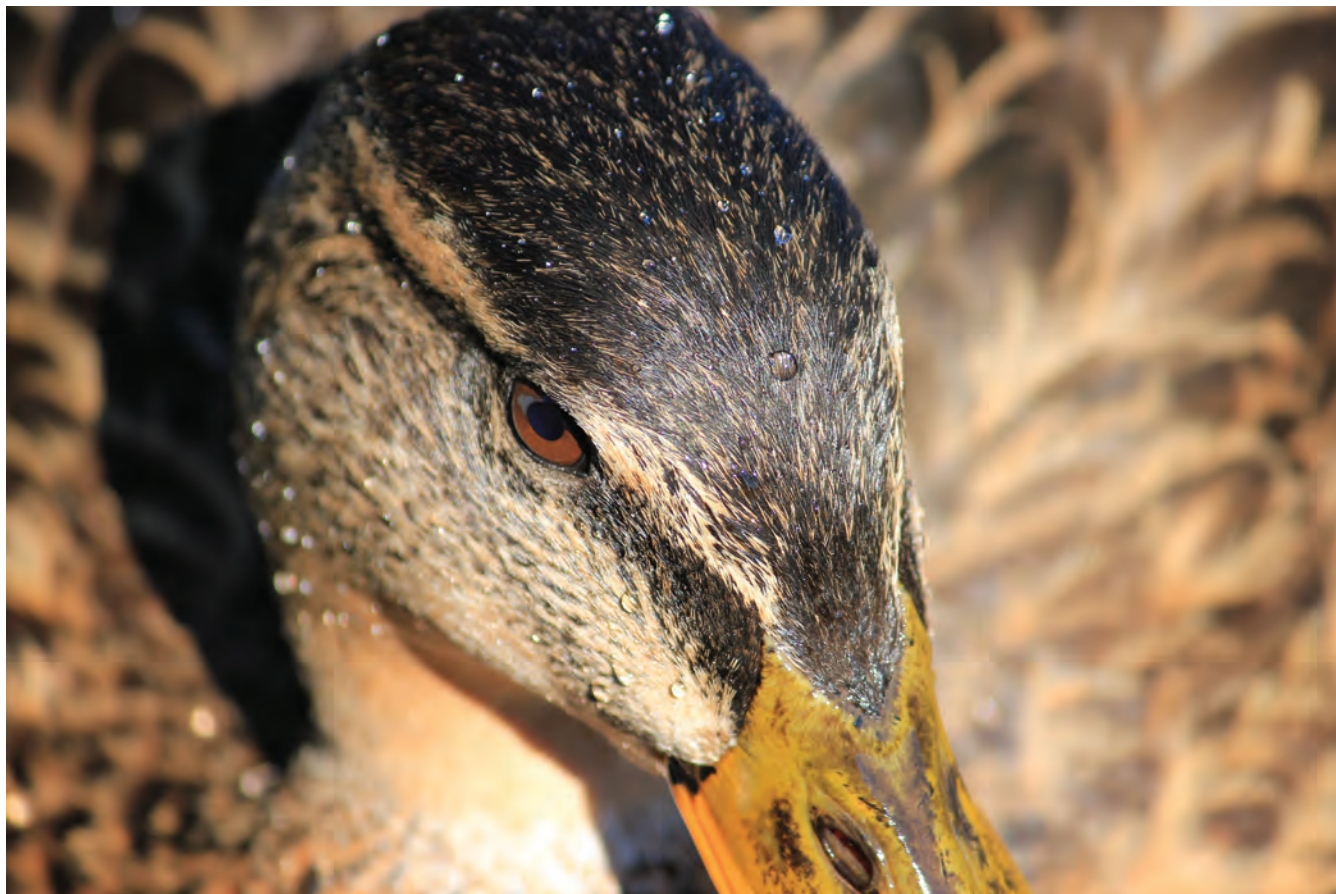
BLINKSKUDD

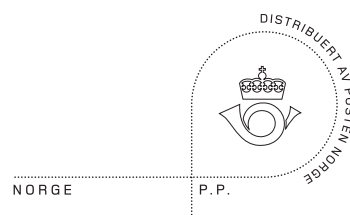

Hvis du har et bilde du vil dele med leserne, send ditt bidrag til miljokrim.okokrim@politiet.no med en beskrivelse og eventuelt en tittel. Legg gjerne med et bilde av deg selv og skriv litt om din bakgrunn også.

«Et øye for detaljer»

Dette fotografiet er tatt av vår egen Joachim Schjolden på Østensjøvann.

Returadresse: ØKOKRIM, Pb. 8193 Dep, 0034 Oslo

Hva syns du om bladet vårt?

– Delta i vår brukerundersøkelse

Miljøkrimredaksjonen gjennomfører nå en undersøkelse blant mottakerne av fagbladet vårt. Vi ser nærmere på lese-mønster, og nytte og verdi av innholdet. Hva er du fornøyd/misfornøyd med, og hva ønsker du å lese mer om? Målet er å etablere et grunnlag for videreutviklingen av Miljøkrim.

Undersøkelsen tar omlag fem minutter, og kan også besvares via din mobil.

Kontakt support@pollstat.no ved tekniske spørsmål, eller Nina N. Little (nina.norset.little@politiet.no) ved andre spørsmål.

Undersøkelsen får du opp ved å skanne denne QR-koden (hvis du leser fra mobilen din), trykke på den (hvis du leser via en datamaskin), eller gå inn på miljokrim.no/brukerundersokelse.

ØKOKRIM

NESTE NUMMER

KOMMER VÅREN 2018

Frist for bidrag til neste nummer av Miljøkrim (1/2018) er **5. mars 2018**.

www.miljokrim.no

